

**לאומי | דין וחשבון של הדירקטוריון
והנהלה
30.06.2019**

בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו
תמצית דוח כספי ליום 30 ביוני 2019
תוכן העניינים

עמוד

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

5	מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים
7	מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון והנהלה

ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

7	מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
9	שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים
10	התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר
21	המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
33	מגזרי פעילות
41	חברות מוחזקות עיקריות

ג. סקירת הסיכונים

42	החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
42	סיכוני אשראי
61	סיכוני שוק
65	סיכון הנזילות
65	סיכונים תפעוליים
66	סיכונים אחרים

ד. מדיניות ואומדנים חשובנאיים קריטיים, בקרות ונהלים

69	מדיניות חשובנאית ואומדנים בנושאים קריטיים
70	בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
71	דירקטוריון

Certification הצהרה

72

דוחות כספיים

75	דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
77	דוח רווח והפסד - מאוחד
78	דוח על הרווח הכולל - מאוחד
79	מאזן - מאוחד
80	דוח על השינויים בהון העצמי - מאוחד
86	דוח על תזרימי מזומנים - מאוחד
89	פירוט הביאורים לדוחות הכספיים - מאוחדים

ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים

א. ממשל תאגידי

214	שינויים בדירקטוריון
214	המבקרת הפנימית

ב. פרטים נוספים

215	השליטה בבנק
216	מינויים ופרישות ומבנה ארגוני
216	הסכמים מהותיים
217	חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית
220	דירוג אשראי

ג. נספחים

221	שיעורי הכנסה והוצאה
-----	---------------------

דין וחשבון של הדירקטוריון וההנהלה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שישמשו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2018. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם [הדוח השנתי של 2018](#).

מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

להלן מדדי ביצוע עיקריים (ב-%)

ליום 31 בדצמבר		ליום 30 ביוני	
2018	2018	2019	
מדדי ביצוע עיקריים:			
9.5	9.9	11.4	תשואה להון ^(א)
0.72	0.73	0.87	תשואה לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}
11.07	11.17	11.65	יחס הון עצמי רובד 1
7.05	7.01	7.14	יחס מינוף
121	124	125	יחס כסיו נזילות
3.05	2.99	3.20	יחס הכנסות ^(ב) לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}
60.6	61.7	53.1	יחס יעילות
1.97	1.98	2.00	יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}
0.91	0.91	0.71	יחס עמלות לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}
מדדי ביצוע נוספים:			
14.54	14.29	15.08	ההון הכולל לרכיבי סיכון ^(א)
7.7	7.7	7.7	הון (לא כולל זכויות שאינן מקנות שליטה) למאזן
33.0	32.1	35.3	שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים
0.19	0.09	0.19	הוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
0.26	0.19	0.23	מזה: הוצאות בגין הפרשה קבוצתית מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
2.19	2.20	2.23	הכנסות ריבית נטו, ליתרה ממוצעת של נכסים נושאי ריבית (NIM) ^(ג)
0.96	0.91	0.95	סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ב)(ג)(ד)}
0.58	0.56	0.51	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ג)(ד)}
מדדי איכות אשראי עיקריים:			
1.41	1.41	1.36	שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין האשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור ^(א)
1.36	1.44	1.25	שיעור אשראי לציבור פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור ^(א)
(0.09)	(0.03)	(0.09)	שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מאשראי ממוצע לציבור ^(א)

- (א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.
- (ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.
- (ג) על בסיס שנתי.
- (ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.
- (ה) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים.
- (ו) כולל יתרות ששוווגו כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 136](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

להלן נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד:

לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
2018	2018	2019	2018	2019	
במיליוני ש"ח					
3,257	1,633	2,015	903	923	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
8,890	4,420	4,586	2,414	2,466	הכנסות ריבית, נטו
519	116	270	(14)	288	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
4,871	2,241	2,749	1,149	1,194	הכנסות שאינן מריבית
4,121	2,045	1,626	1,022	817	מזה: עמלות
8,337	4,109	3,896	2,133	1,950	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,544	2,293	2,261	1,225	1,125	מזה: משכורות והוצאות נלוות
רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות הבנק (בש"ח):					
2.15	1.07	1.35	0.59	0.62	רווח נקי בסיסי ומדולל

להלן נתונים עיקריים מהמאזן:

ליום 31 בדצמבר	ליום 30 ביוני		
2018 ^(א)	2018 ^(א)	2019	
במיליוני ש"ח			
460,657	450,449	467,880	סך כל הנכסים
81,419	71,315	83,454	מזה: מזומנים ופיקדונות בבנקים
74,571	82,113	80,763	ניירות ערך
271,173	264,173	277,129	אשראי לציבור, נטו
424,496	414,934	431,627	סך כל ההתחייבויות
364,591	361,220	373,152	מזה: פיקדונות הציבור
5,210	3,473	5,138	פיקדונות מבנקים
17,798	16,954	19,981	אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים
35,305	34,680	35,795	הון המיוחס לבעלי מניות הבנק

(א) ללא יתרות לאומי קארד¹ אשר בשנת 2018 מסווגות כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 36. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

¹ כיום מקס איט פיננסים בע"מ (להלן: "לאומי קארד").

מידע צופה פני עתיד בדוח הדיסקטוריון וההנהלה

דוח הדיסקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשיע" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדיסקטוריון וההנהלה ונסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

גממות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים התפתחויות עיקריות במשק¹

המדד המשולב לבחינת מצב המשק המתפרסם על ידי בנק ישראל, עלה במחצית הראשונה של השנה בקצב שנתי של כ-3.0%, במנחים ריאליים, ואילו ב-12 החודשים המסתיימים ביוני 2019 הסתכמה עלייתו בכ-3.3%. קצבי גידול אלה מלמדים על האטה מסוימת בקצב צמיחת המשק כאשר גם ברבעון השני של השנה מסתמנת האטה בקצב הצמיחה, על פי מדד זה, בהשוואה לרבעון הראשון.

המשק העולמי

בחודש יולי 2019, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את התחזיות להתפתחות הצמיחה בעולם בשנת 2019. התחזיות המעודכנות, מצביעה על התמתנות קלה של 0.1% בתחזית הנוכחית (ביחס לקודמתה מחודש אפריל 2019), לכ-3.2% בשנת 2019. ברקע הדברים, החרפת מלחמת הסחר בין ארה"ב לסין, משבר ה-BREXIT בבריטניה ואי הוודאות הכרוכה בהשגת הסדר. הסלמת מלחמת הסחר והתפתחותה של מלחמת מטבעות עלולה להזיק במישורין ובעקיפין לכלכלות העולם. לגבי ה-BREXIT, נראה שראש הממשלה החדש יוביל את בריטניה לפרישה בסוף חודש אוקטובר 2019 וההשפעות הכלכליות תהינה בתלות בהסכם שיושג או לא יושג עם האיחוד האירופאי.

כל אלה, לצד ההאטה שכבר הסתמנה בפעילות מרבית המשקים הגדולים, לאחר מספר שנים של צמיחה הגבוהה מהפוטנציאל, הביאו את הבנקים המרכזיים הגדולים בעולם לאותת, ובחלקם גם להתחיל, ביישום של מדיניות מוניטרית מרחיבה- שינוי מגמה לעומת המהלכים שננקטו עד לאחרונה (על המשמעות למדיניות המוניטרית בישראל-ראה/י דברי נגיד בנק ישראל בפסקה על "אינפלציה ומדיניות מוניטרית" בהמשך סקירה זו). עם זאת, הצמיחה החזויה בארה"ב לשנת 2019 צפויה, על פי הערכת ה-IMF, להסתכם בכ-2.6% לעומת כ-2.3% בתחזית קודמת, בעיקר על רקע נתונים טובים מאלה שנחזו ביחס לרבעון הראשון של השנה. באזור גוש האירו צפויה צמיחה של כ-1.3% ב-2019, בדומה לתחזית קודמת. המשמעות של עדכון התחזיות הללו, אשר נמוכות מהנתונים בפועל בשנת 2018, לצד הורדת התחזיות להיקף הסחר העולמי בקרב המדינות המתקדמות, היא הערכה כי צפויה האטה בצמיחה במרבית אזורי הסחר המרכזיים של המשק הישראלי.

תקציב המדינה ומימון

בששת החודשים הראשונים של השנה, הסתכם הגירעון בתקציב המדינה בכ-21.9 מיליארד ש"ח לעומת גירעון בהיקף של כ-7.8 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. יעד הגירעון לשנת 2019 כולה מסתכם בכ-40.2 מיליארד ש"ח שהם כ-2.9% מהתוצר כאשר הגירעון המצטבר ב-12 החודשים האחרונים אשר הסתיימו ביוני 2019 הסתכם בכ-3.9% תוצר.

בחודש ינואר 2019, הגיש שר האוצר לממשלה עדכון של תחזיות ההכנסות וההוצאות הצפויות לשנת 2019 המביאות לתחזית לגירעון בהיקף של 3.6% תוצר בשנה הקרובה (כ-50 מיליארד ש"ח). משמעות הדבר היא חריגה של 0.7% תוצר ביחס לתקרת הגרעון המותרת בחוק, אשר ככל שתתממש במהלך השנה, תצריך התאמות שונות לצורך הקטנת הגירעון ושמירה על היציבות הפיסקלית.

¹ מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך.

סחר חוץ ותנועות הון

הגירעון המסחרי של ישראל הסתכם במחצית הראשונה של השנה, בכ-11.1 מיליארד דולר, בהשוואה לגירעון של כ-9.8 מיליארד דולר שהיה בתקופה המקבילה בשנת 2018. העלייה בגירעון המסחרי מקורה בצמצום ביבוא הסחורות תוך ירידה משמעותית יותר ביבוא הסחורות.

בחמשת החודשים הראשונים של השנה, הסתכמו ההשקעות הישירות בישראל של תושבי חוץ, דרך המערכת הבנקאית, בכ-3.9 מיליארד דולר ואילו ההשקעות הפיננסיות בניירות ערך סחירים של תושבי חוץ בישראל הסתכמו בהיקף שלילי (בעיקר מכירות של אג"ח ממשלתיות) של כ-1.0 מיליארד דולר. לעומת זאת, היקף ההשקעות של תושבי ישראל בחו"ל (ההשקעות הישירות באמצעות הבנקים בישראל וההשקעות הפיננסיות בניירות ערך סחירים) הסתכם בכ-2.8 מיליארד דולר בלבד, כך שהיקף ההשקעות הנכנסות לישראל היה דומה להיקף ההשקעות היוצאות במט"ח.

שער החליפין ויתרות המט"ח

בששת החודשים הראשונים של השנה, יוסף השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-4.9% וביחס לאירו הוא יוסף בשיעור של כ-5.4%. יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש יוני 2019, על כ-120.1 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-115.3 מיליארד דולר בסוף חודש דצמבר 2018.

במהלך החודשים ינואר-יוני 2019, רכש בנק ישראל מט"ח בהיקף של כ-86 מיליון דולר.

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגין") עלה במחצית הראשונה של השנה ב-0.9% ואילו ב-12 החודשים האחרונים המסתיימים ביוני 2019 הסתכמה עלייתו ב-0.8%, שיעור המצוי מתחת לגבול התחתון של יעד יציבות המחירים (3%-1%) אותו קבעה הממשלה.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") עלה במחצית הראשונה של השנה ב-1.2%.

במהלך המחצית הראשונה של השנה לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עומדת על 0.25%. בהחלטת הריבית מה-8 ביולי 2019, גם כן לא חל שינוי בריבית. המלל של ההודעה, בהקשר של "הכוונה קדימה" (forward guidance), נותר דומה לזה של ההחלטה הקודמת ("הוועדה מעריכה שתואי העלאת הריבית בעתיד יהיה הדרגתי וזהיר, באופן שיתמוך בתהליך שבסופו האינפלציה תתייצב בסביבת מרכז תחום היעד, ובפעילות הכלכלית").

ב-31 ביולי 2019 הודיע נגיד בנק ישראל כי "מאז החלטת הריבית, חלה הפתעה חדה בסביבת האינפלציה, כאשר מדד יוני ירד ב-0.6%. כמו כן, גברו ההערכות שהבנקים המרכזיים העיקריים יחזרו לנקוט צעדי הרחבה, ובפרט צעדים משמעותיים של הפדרל ריזרב - לכך הייתה השפעה משמעותית על מערך שערי החליפין, מה שצפוי להשפיע גם על תואי האינפלציה. לאור התפתחויות אלו, אני מעריך שלמשך זמן ממושך לא תהיה החלטה להעלות את הריבית. יתרה מכך - אם יהיה צורך עומדים לרשותנו כלים נוספים".

שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה עלה במחצית הראשונה של שנת 2019 בכ-9.3% לאחר ירידות שערים של כ-3.9% בשנת 2018. זאת, על רקע מגמות דומות שהיו בבורסות בעולם ובפרט, בארה"ב.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה בששת החודשים הראשונים של השנה ירד בשיעור של כ-24.5% בהשוואה לממוצע 2018 והסתכם בכ-1.204 מיליארד ש"ח.

שוק אגרות החוב הממשלתיות התאפיין במחצית הראשונה של השנה בעלויות שערים. מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד עלה בשיעור של כ-5.7% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות עלה בשיעור של כ-3.7%.

במדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, נרשמו עלויות שערים של כ-6.1% בחודשים ינואר-יוני 2019, לאחר ירידות שערים של כ-0.8% בשנת 2018.

הנכסים הכספיים שבידי הציבור

שווי תיק הנכסים הכספיים שבידי הציבור הסתכם בסוף חודש מאי 2019 בכ-3,851 מיליארד ש"ח, עלייה של כ-4.8% בהשוואה לחודש דצמבר 2018. משקל המניות (בארץ ובחו"ל) בתיק הנכסים הכספיים של הציבור הישראלי הגיע בסוף חודש מאי 2019 לכ-23.3% לעומת כ-22.6% בסוף חודש דצמבר 2018.

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות (להלן - "הרווח הנקי") במחצית הראשונה של שנת 2019 (להלן - "התקופה המדווחת") הסתכם לסך של כ-2,015 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-1,633 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של כ-11.4% בהשוואה לכ-9.9% במחצית הראשונה אשתקד. בניטרול השפעות לאומי קארד, התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של כ-10.2%, בהשוואה לכ-9.4% במחצית הראשונה אשתקד.

התשואה להון ברבעון שני של שנת 2019 עמדה על שיעור של 10.6%. התשואה להון לרבעון השני של שנת 2018 בניטרול השפעת לאומי קארד עמדה על שיעור של 10.4%. לפרטים נוספים ראה [עמוד 12 בדוח הדירקטוריון](#) (להלן - "נתוני פרופורמה ללא לאומי קארד").

יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון עמד ליום 30 ביוני 2019 על שיעור של 11.65%. יחס ההון כולל ליום 30 ביוני 2019 עמד על שיעור של 15.08%.

ביום 13 באוגוסט 2019 אישר דירקטוריון הבנק חלוקת דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון השני של שנת 2019. סכום הדיבידנד שאושר לרבעון הסתכם לסך של כ-369 מיליון ש"ח. הדיבידנד המצטבר למחצית הראשונה של השנה הסתכם בכ-806 מיליון ש"ח.

יצוין כי בהתאם לתכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק שאושרה בחודש מאי 2019 בהיקף של עד 700 מיליון ש"ח, רכש הבנק עד למועד אישור הדוחות הכספיים מניות בהיקף של 301 מיליון ש"ח. הבנק החליט להמשיך בתכנית הרכישה העצמית, לפרטים נוספים ראה פרק [ההון והלימות ההון](#).

הכנסות הריבית נטו במחצית הראשונה של שנת 2019 בהשוואה למחצית המקבילה אשתקד, עלו בכ-310 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של כ-7.2%, וזאת בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהכנסות הריבית נטו נובע בעיקר מעלייה בתשואה על נכסים נושאי ריבית ומגידול ביתרה הממוצעת של אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי למחצית הראשונה של שנת 2019 משקפות שיעור הוצאה של כ-0.19% מהאשראי לציבור נטו לעומת שיעור הוצאה של 0.05% בתקופה המקבילה אשתקד בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד. הגידול בשיעור ההוצאה נובע בעיקר מגידול בהיקפי הפעילות, ירידה בגביות ושינויי סיווג.

הכנסות מימון שאינן מריבית במחצית הראשונה של שנת 2019 הסתכמו לסך של כ-998 מיליון ש"ח בהשוואה לסך 140 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הכנסות אלה הושפעו ממכירת לאומי קארד (לפני השפעת מס) בסך של 314 מיליון ש"ח, מהשפעת מכירת סופר פארם בסך של כ-71 מיליון ש"ח, מהשפעת מכירת שב"א בסך של כ-50 מיליון ש"ח, מהשפעת נגזרים והפרשי שער.

העמלות התפעוליות והאחרות ירדו בכ-23 מיליון ש"ח במחצית הראשונה של שנת 2019 בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד. עיקר הירידה הינה מעמלות מהפצת מוצרים פיננסיים.

הכנסות אחרות הסתכמו לסך של 125 מיליון ש"ח בהשוואה ל-56 מיליון ש"ח. עיקר הגידול מקורו ברווח ממכירת מבנים.

ההוצאות התפעוליות והאחרות עלו במחצית הראשונה של שנת 2019 בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד בסך של כ-101 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של 2.7%. עיקר הגידול מקורו בהפרשה לבונוס על רקע התשואה הגבוהה והסכם השכר הקיבוצי.

יחס היעילות למחצית הראשונה של השנה המשיך להשתפר ועמד על שיעור של 53.1%. בניטרול השפעת הרווח ממכירת לאומי קארד עמד יחס היעילות על שיעור של 55.5%, בהשוואה לשיעור של 62% בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד.

חלקו של התאגיד בחברות כלולות לאחר מס במחצית הראשונה של השנה הסתכם בהפסדים של 14 מיליון ש"ח, בעיקר על רקע הפרשות לירידת ערך בגין השקעה בחברה כלולה.

הרווח הבסיסי הנקי למניה המיוחס לבעלי המניות בתקופה המדווחת הסתכם לכ-1.35 ש"ח לעומת 1.07 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

להלן השינוי ברווח הנקי ברבעון שני של 2019 לעומת התקופה המקבילה אשתקד:

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2018	2019	
השינוי	במיליוני ש"ח			
באחוזים				
		2,414	2,466	הכנסות ריבית, נטו
2.2	52			
		(14)	288	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
+	302			
		1,149	1,194	הכנסות שאינן מריבית
3.9	45			
		2,133	1,950	הוצאות תפעוליות ואחרות
(8.6)	(183)			
		1,444	1,422	רווח לפני מיסים
(1.5)	(22)			
		521	499	הפרשה למס
(4.2)	(22)			
		923	923	רווח לאחר מס
-	-			
		2	10	חלק הבנק ברווחי חברות כלולות
+	8			
		(22)	(10)	רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
54.5	12			
		903	923	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
2.2	20			
		11.1	10.6	תשואה להון (באחוזים)
		0.59	0.62	רווח בסיסי למניה (ש"ח)

להלן השינוי ברווח הנקי במחצית הראשונה של 2019 לעומת התקופה המקבילה אשתקד:

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2018	2019	
השינוי	במיליוני ש"ח			
באחוזים				
		4,420	4,586	הכנסות ריבית, נטו
3.8	166			
		116	270	הוצאות בגין הפסדי אשראי
+	154			
		2,241	2,749	הכנסות שאינן מריבית
22.7	508			
		4,109	3,896	הוצאות תפעוליות ואחרות
(5.2)	(213)			
		2,436	3,169	רווח לפני מיסים
30.1	733			
		783	1,120	הפרשה למס
43.0	337			
		1,653	2,049	רווח לאחר מס
24.0	396			
		12	(14)	חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
-	(26)			
		(32)	(20)	רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
37.5	12			
		1,633	2,015	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
23.4	382			
		9.9	11.4	תשואה להון (באחוזים)
		1.07	1.35	רווח בסיסי למניה (ש"ח)

להלן התפתחות הרווח הנקי לפי רבעונים:

		2018			2019		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני		
במיליוני ש"ח							
2,006	2,414	2,196	2,274	2,120	2,466	הכנסות ריבית, נטו	
130	(14)	198	205	(18)	288	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	
1,092	1,149	1,483	1,147	1,555	1,194	הכנסות שאינן מריבית	
1,976	2,133	2,045	2,183	1,946	1,950	הוצאות תפעוליות ואחרות	
992	1,444	1,436	1,033	1,747	1,422	רווח לפני מיסים	
262	521	515	321	621	499	הפרשה למס	
730	923	921	712	1,126	923	רווח לאחר מס	
10	2	35	(11)	(24)	10	חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	
(10)	(22)	(20)	(13)	(10)	(10)	רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	
730	903	936	688	1,092	923	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	
9.0	11.1	11.2	8.1	12.7	10.6	תשואה להון (באחוזים)	
0.48	0.59	0.62	0.46	0.73	0.62	רווח בסיסי למניה (בש"ח)	

לאומי קארד¹

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל ולאחר בחינת החלופות השונות, ובתום תהליך למכירת החזקות הבנק בחברה, נחתם ביום 28 ביולי 2018 הסכם בין הבנק ועזריאלי לבין Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD.), תאגיד בשליטת קרן ההשקעות Warburg Pincus, למכירת מלוא החזקות המוכרים בלאומי קארד. ביום 25 בפברואר 2019, הושלמה עסקת המכירה, לאחר שהתקיימו התנאים המתלים לעסקה.

להלן דוח רווח והפסד ותנאי פרופורמה מאוחד ללא השפעת לאומי קארד^(א)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	2018	2019	
2018	2018	2019	2018	2019	
במיליוני ש"ח					
11,030	5,464	6,235	3,112	3,556	הכנסות ריבית
2,447	1,188	1,649	773	1,090	הוצאות ריבית
8,583	4,276	4,586	2,339	2,466	הכנסות ריבית, נטו
403	64	270	(37)	288	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
8,180	4,212	4,316	2,376	2,178	הכנסות ריבית, נטו לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי
הכנסות שאינן מריבית					
684	141	998 ^(א)	90	333	הכנסות מימון שאינן מריבית
3,304	1,649	1,626	823	817	עמלות
68	56	125	38	44	הכנסות אחרות
4,056	1,846	2,749	951	1,194	סך כל ההכנסות שאינן מריבית
הוצאות תפעוליות ואחרות					
4,245	2,152	2,261	1,153	1,125	משכורות והוצאות נלוות
1,495	746	745	373	370	אחזקה ופחת בניינים וציוד
1,904	897	890	464	455	הוצאות אחרות
7,644	3,795	3,896	1,990	1,950	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,592	2,263	3,169	1,337	1,422	רווח לפני מיסים
1,504	729	1,120	490	499	הפרשה למיסים על הרווח
3,088	1,534	2,049	847	923	רווח לאחר מיסים
חלקו של התאגיד הבנקאי ברווחים (הפסדים) של חברות כלולות לאחר מס					
30	10	(14)	1	10	
3,118	1,544	2,035	848	933	לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(19)	(5)	(20)	(5)	(10)	המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
158	94	-	60	-	חלקו של התאגיד הבנקאי בתוצאות לאומי קארד
3,257	1,633	2,015	903	923	המיוחס לבעלי מניות הבנק

(א) לא כולל קיזוז עסקאות בינחברתיות בין הבנק ללאומי קארד.

(ב) כולל רווח ממכירת לאומי קארד בסך 314 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).

למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות, לאומי קארד וכיאר 36](#) בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

¹ כיום מקס איט פיננסים בע"מ (להלן: "לאומי קארד").

הכנסות ריבית, נטו

הכנסות הריבית, נטו של קבוצת לאומי הסתכמו במחצית הראשונה של השנה ב-4,586 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-4,420 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 3.8%. בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד הכנסות הריבית נטו במחצית הראשונה של שנת 2019 עלו בכ-310 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של כ-7.2%. הגידול בהכנסות הריבית, נטו נובע בעיקר מעלייה בתשואה על נכסים נושאי ריבית ומגידול ביתרה הממוצעת של אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים. בנוסף, התוצאות במחצית הראשונה של השנה ובמחצית הראשונה אשתקד, הושפעו לטובה מהמדד בסך של כ-210 מיליון ש"ח בכל אחת מהתקופות. המדד הן למחצית הראשונה של השנה והן למחצית הראשונה אשתקד היה חיובי בשיעור של 1.2% ו-0.9%, בהתאמה.

ברבעון שני של השנה הסתכמו הכנסות ריבית נטו בסך 2,466 מיליון ש"ח לעומת 2,414 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 2.2%. בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד הכנסות הריבית נטו ברבעון השני של שנת 2019 עלו בכ-127 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של כ-5.4%. הגידול בהכנסות הריבית, נטו נובע בעיקר מעלייה בתשואה על נכסים נושאי ריבית ומגידול ביתרה הממוצעת של אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים. גידול זה קוזז חלקית בעקבות השפעת מדד גבוהה יותר ברבעון המקביל אשתקד. למדד השפעה חיובית על תוצאות הרבעון השני בסך של כ-259 מיליון ש"ח, בהשוואה להשפעה חיובית של 282 מיליון ש"ח ברבעון המקביל אשתקד. המדד הן לרבעון השני של השנה והן לתקופה המקבילה אשתקד היה חיובי בשיעור של 1.5% ו-1.2%, בהתאמה.

היחס של הכנסות ריבית, נטו ליתרה הממוצעת של נכסים נושאי ריבית (התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית) במחצית הראשונה של השנה הינו 2.23% לעומת 2.20% בתקופה המקבילה אשתקד. בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד היחס בתקופה המקבילה אשתקד הינו 2.14%.

התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית ברבעון השני של השנה הינו 2.38% לעומת 2.41% בתקופה המקבילה אשתקד. בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד היחס בתקופה המקבילה אשתקד הינו 2.35%.

פער הריבית הכולל בתקופה המדווחת הינו 1.93% לעומת פער של 1.96% בתקופה המקבילה אשתקד. בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד היחס בתקופה המקבילה אשתקד הינו 1.91%.

להלן נתונים על פערי הריבית בחלוקה למגזרים:

במגזר המדדי פער הריבית בתקופה המדווחת עמד על שיעור של 1.03% לעומת 1.27% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר המט"ח פער הריבית 0.92% לעומת 0.80% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית 2.19% לעומת 2.17% בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

הוצאות בגין הפסדי אשראי

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני			
		2018	2019		
באחוזים	במיליוני ש"ח	השינוי			
				במיליוני ש"ח	
	62.2	84	(135)	(51)	הכנסה פרטנית בגין הפסדי אשראי
	27.9	70	251	321	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
	+	154	116	270	סך כל ההוצאה בגין הפסדי אשראי
מזה:					
	+	177	16	193	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
	(25.0)	(1)	4	3	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור
	(24.5)	(24)	98	74	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
	+	2	(2)	-	הכנסות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
	+	154	116	270	סך כל ההוצאה בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים: (א)					
	60.0	0.06	(0.10)	(0.04)	שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
	+	0.10	0.09	0.19	שיעור ההוצאה להפסדי אשראי ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
	-	(0.15)	(0.04)	(0.19)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
	-	(3.54)	(3.36)	(6.90)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

(א) נתוני מחצית ראשונה אשתקד ללא השפעת לאומי קארד הינם: שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור - (0.10), שיעור ההוצאה (להפסדי אשראי ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור - 0.05, שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור - (0.04), שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור - (3.21).

		2018			2019	
	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני
במיליוני ש"ח						
הוצאה (הכנסה) פרטנית בגין הפסדי אשראי	(64)	(71)	-	(56)	(124)	73
הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי	194	57	198	261	106	215
סך כל ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי	130	(14)	198	205	(18)	288
מזה:						
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי	63	(47)	126	117	(22)	215
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיוור	6	(2)	9	6	(9)	12
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון פרטי אחר	63	35	63	80	14	60
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות	(2)	-	-	2	(1)	1
סך כל ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי	130	(14)	198	205	(18)	288
יחסים באחוזים: ^(ב)	-					
שיעור ההוצאה (ההכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)	(0.10)	(0.11)	-	(0.09)	(0.18)	0.10
שיעור ההוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)	0.19	(0.02)	0.29	0.30	(0.03)	0.41
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)	(0.04)	(0.09)	(0.17)	(0.08)	(0.09)	(0.29)
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור ^(א)	(2.80)	(6.60)	(11.94)	(5.54)	(6.48)	(19.66)

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 36 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

(ב) נתוני רבעון שני ללא השפעת לאומי קארד הינם: שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור - (0.09), שיעור ההוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור - (0.05), שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור - (0.06), שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור - (4.88).

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה [ביאר 6 וכיאר 13](#).

הכנסות שאינן מריבית

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	
	השני	2018	2019
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
הכנסות מימון שאינן מריבית	858	140	998
עמלות ^(א)	(20.5)	2,045	1,626
הכנסות אחרות	69	56	125
סך הכל	508	2,241	2,749

(א) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד, ירדו העמלות בסך של כ-23 מיליון ש"ח בהשוואה למחצית ראשונה אשתקד.

2019						2018					
רבעון שני		רבעון ראשון		רבעון רביעי		רבעון שלישי		רבעון שני		רבעון ראשון	
במיליוני ש"ח											
הכנסות מימון שאינן מריבית						333	665	88	454	89	51
עמלות						817	809	1,053	1,023	1,022	1,023
הכנסות אחרות						44	81	6	6	38	18
סך הכל						1,194	1,555	1,147	1,483	1,149	1,092

משקל ההכנסות שאינן מריבית מסך כל ההכנסות (קרי, הכנסות מריבית, נטו והכנסות שאינן מריבית) במחצית הראשונה של השנה עמד על שיעור של 37.5% לעומת 33.6% בתקופה המקבילה אשתקד ו-35.4% בכל שנת 2018.

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית:

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני					
2019			2018		
במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח		באחוזים	
הכנסות נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו בגין פעילויות שאינן למטרות מסחר					
292	36	256	+		
רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו					
34	14	20	+		
רווחים ממכירת מניות של חברות מוחזקות ^(ב)					
386	6	380	+		
רווחים ודיבידנד ממניות שאינן למסחר ^(ג,ד)					
121	31	92	+		
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים בגין פעילויות למטרות מסחר					
103	(18)	121	+		
רווחים שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)					
62	71	(11)	(15.5)		
סך הכל					
998	140	858	+		

- (א) רווחים שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים בעיקר השפעת הפרשי שער.
(ב) בששת החודשים הראשונים בשנת 2019 כולל רווח ממכירת לאומי קארד בסך של 314 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) ורווח ממכירת סופר פארם בסך של 71 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).
(ג) בששת החודשים הראשונים בשנת 2019 כולל רווח ממכירת מניות שב"א בסך של 50 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).
(ד) עד ליום 31 בדצמבר 2018 הוצגו כמניות זמינות למכירה.

2019						2018					
רבעון שני		רבעון ראשון		רבעון רביעי		רבעון שלישי		רבעון שני		רבעון ראשון	
במיליוני ש"ח											
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו בגין פעילויות שאינן למטרות מסחר						73	219	(184)	240	98	(62)
רווחים (הפסדים) ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו						32	2	(3)	(21)	(11)	25
רווחים (הפסדים) ממכירת מניות של חברות מוחזקות						72	314	96	121	7	(1)
רווחים ודיבידנד ממניות שאינן למסחר ^(ב)						61	60	60	80	31	-
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים בגין פעילויות למטרות מסחר						78	25	114	50	(37)	19
רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)						17	45	5	(16)	1	70
סך הכל						333	665	88	454	89	51

- (א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.
(ב) עד ליום 31 בדצמבר 2018 הוצגו כמניות זמינות למכירה.

להלן פירוט העמלות:

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	
		2018	2019
		השינוי	
במיליוני ש"ח	באחוזים		
ניהול חשבון		354	347
פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים		334	318
כרטיסי אשראי ^(א)		544	156
טיפול באשראי		93	100
עמלות הפצת מוצרים פיננסיים		159	146
הפרשי המרה		181	182
עמלות מעסקי מימון		219	223
עמלות אחרות		161	154
סך כל העמלות ^(ב)		2,045	1,626

(א) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד, עלו עמלות כרטיסי האשראי בסך של כ-8 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד.
(ב) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד, ירדו העמלות בסך של כ-23 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד.

		2018		2019	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני
במיליוני ש"ח					
ניהול חשבון	179	175	174	188	172
פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים	168	166	155	149	158
כרטיסי אשראי	268	276	299	286	85
טיפול באשראי	46	47	42	51	45
עמלות הפצת מוצרים פיננסיים	80	79	79	78	76
הפרשי המרה	94	87	89	91	91
עמלות מעסקי מימון	109	110	107	128	114
עמלות אחרות	79	82	78	82	76
סך כל העמלות	1,023	1,022	1,023	1,053	817

להלן פירוט ההכנסות האחרות:

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	
		2018	2019
		השינוי	
במיליוני ש"ח	באחוזים		
רווחים מיעודה לפיצויים		9	17
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וצידוד		47	108
סך הכל		56	125

		2018			2019	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
3	6	6	(7)	8	9	רווחים (הפסדים) מיעודה לפיצויים
15	32	-	13	73	35	הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד
18	38	6	6	81	44	סך הכל

הוצאות תפעוליות ואחרות

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני			
		2018	2019		
באחוזים	במיליוני ש"ח	השינוי	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
(1.4)	(32)		2,293	2,261	משכורות והוצאות נלוות ^(א)
3.1	9		286	295	פחת והפחתות
(10.2)	(51)		501	450	הוצאות אחזקת בניינים וציוד
(13.5)	(139)		1,029	890	הוצאות אחרות
(5.2)	(213)		4,109	3,896	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות

(א) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד עלו המשכורות וההוצאות הנלוות בסך של כ-109 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד.

		2018			2019	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
1,068	1,225	1,119	1,132	1,136	1,125	משכורות והוצאות נלוות
160	126	139	146	148	147	פחת והפחתות
251	250	241	256	227	223	הוצאות אחזקת בניינים וציוד
497	532	546	649	435	455	הוצאות אחרות
1,976	2,133	2,045	2,183	1,946	1,950	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות

ההוצאות התפעוליות במחצית הראשונה של שנת 2019 מהוות 53.1% מסך כל ההכנסות לעומת 61.7% בתקופה המקבילה אשתקד ו-60.6% בכל שנת 2018. בנטרול השפעת לאומי קארד ובהתייחס לנתוני הפרופורמה יחס היעילות הוא 55.5% לעומת 62% בתקופה המקבילה אשתקד ו-60.5% בכל שנת 2018.

יחס היעילות ברבעון השני של שנת 2019 הינו 53.3% לעומת 59.9% בתקופה המקבילה אשתקד. בנטרול השפעת לאומי קארד ובהתייחס לנתוני הפרופורמה יחס היעילות ברבעון השני של שנת 2018 הינו 60.5%.

סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות (במונחים שנתיים) מהווה 1.67% מסך כל המאזן, לעומת 1.83% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 1.81% בכל שנת 2018.

הוצאות שכר

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני			
2019	2018	השינוי	
במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
שכר ונלוות	2,090	2,113	(23)
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה	171	180	(9)
סך הכל הוצאות שכר	2,261	2,293	(32)

2019		2018			
רבעון שני	רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח					
שכר ונלוות	1,035	1,055	1,055	1,028	1,134
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה	90	81	77	91	89
סך הכל הוצאות שכר	1,125	1,136	1,132	1,119	1,225

הוצאות מס

ההפרשה למס על הרווח של קבוצת לאומי הסתכמה בתקופה המדווחת ב-1,120 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-783 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. שיעור ההפרשה למס בתקופה המדווחת הינו כ-35.4% מהרווח לפני מס לעומת כ-32.1% בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בשיעור המס האפקטיבי בין התקופות נובע בעיקר מהכרה בנכס מס לאור מכירת מניות בחברה בת ומהפרשי שער חייביים בגין השקעות בחו"ל, אשר אינם מהווים חלק מבסיס ההכנסה למס, בתקופה המקבילה אשתקד.

הלן תמצית דוח על הרווח הכולל:

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019 ו-2018 (בלתי מבוקר)

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
רווח (הפסד) כולל אחר	רווח (הפסד) המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	התאמות בגין הצגת אגרות חוב (2018 - ניירות ערך) זמינות למכירה לפי שווי הוגן	התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	בגין הטבות לעובדים ^(א)	סך הכל	רווח (הפסד) כולל אחר
במיליוני ש"ח							
יתרה ליום 31 במרס 2018	(36)	(153)	(38)	(2,800)	(3,027)	(4)	(3,023)
שינוי נטו במהלך התקופה	(124)	47	5	694	622	6	616
מכירת מניות של חברה מאוחדת לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	-	(13)	-	-	(13)	(44)	31
יתרה ליום 30 ביוני 2018	(160)	(119)	(33)	(2,106)	(2,418)	(42)	(2,376)
יתרה ליום 31 במרס 2019	38	(126)	(6)	(2,280)	(2,374)	(33)	(2,341)
שינוי נטו במהלך התקופה	188	(21)	-	(654)	(487)	-	(487)
יתרה ליום 30 ביוני 2019	226	(147)	(6)	(2,934)	(2,861)	(33)	(2,828)

ראה הערות כעמוד הבא

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לתקופה של שישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019 ו-2018 (בלתי מבוקר)

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	התאמות בגין הטבות לעובדים ^(א)	המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	התאמות בגין חברות מוחזקות	התאמות בגין הצגת ניירות ערך ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)
(3,051)	(4)	(3,055)	(2,950)	(36)	(170)	101
644	6	650	844	3	64	(261)
31	(44)	(13)	-	-	(13)	-
(2,376)	(42)	(2,418)	(2,106)	(33)	(119)	(160)
(2,132)	(30)	(2,162)	(1,763)	(9)	(73)	(317)
(688)	(7)	(695)	(1,194)	3	(74)	570
(27)	-	(27)	-	-	-	(27)
19	4	23	23	-	-	-
(2,828)	(33)	(2,861)	(2,934)	(6)	(147)	226

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 (מבוקר)

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	התאמות בגין הטבות לעובדים ^(א)	המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	התאמות בגין חברות מוחזקות	התאמות בגין הצגת ניירות ערך ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)
(3,051)	(4)	(3,055)	(2,950)	(36)	(170)	101
888	18	906	1,187	27	110	(418)
31	(44)	(13)	-	-	(13)	-
(2,132)	(30)	(2,162)	(1,763)	(9)	(73)	(317)

(א) התאמות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ שמתבע הפעילות שלהן שונה ממתבע הפעילות של הבנק.

(ב) רווחים (הפסדים) נטו בגין גידור השקעה נטו במטבע חוץ.

(ג) ההתאמות בגין הטבות לעובדים כוללות את עלויות תכניות הפרישה מרצון שבוצעו.

(ד) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה. למידע נוסף ראה [ביאור 136 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

(ה) השפעה מצטברת בגין יישום לראשונה של כללי החשבונאות המקובלים בבנקים בארה"ב בנושא מכשירים פיננסיים (ASU 2016-01) ולרבות העדכונים המתייחסים אליהם. ראה [ביאור 1.ב.1](#).

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-30 ביוני 2019 ב-467.9 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-460.7 מיליארד ש"ח לסוף 2018 - גידול של 1.6%, ובהשוואה ליוני 2018 גידול של 3.9%.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-99.3 מיליארד ש"ח, כ-21.2% מסך הנכסים. במחצית הראשונה של 2019 יוסף השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-4.9%, יוסף ביחס לאירו ב-5.4% ויוסף ביחס לליש"ט ב-5.7%. השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לירידה בשיעור של כ-1.0% בסך כל המאזן של הקבוצה.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-1,541 מיליארד ש"ח ב-30 ביוני 2019, בהשוואה לסך של כ-1,434 מיליארד ש"ח בסוף 2018.

1. להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים:

	30 ביוני		31 בדצמבר		השינוי
	2019		2018 ^(א)		2018
	במיליוני ש"ח		באחוזים		מיוני 2018
סך כל המאזן	467,880	460,657	1.6	3.9	
מזומנים ופיקדונות בבנקים	83,454	81,419	2.5	17.0	
ניירות ערך	80,763	74,571	8.3	(1.6)	
אשראי לציבור, נטו	277,129	271,173	2.2	4.9	
בניינים וציוד	2,940	2,853	3.0	7.4	
פיקדונות הציבור	373,152	364,591	2.3	3.3	
פיקדונות מבנקים	5,138	5,210	(1.4)	47.9	
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים	19,981	17,798	12.3	17.9	
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק	35,795	35,305	1.4	3.2	

(א) ללא יתרות לאומי קארד אשר בשנת 2018 מסווגות כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים כשנה החולפת וכיאר 136](#). [כדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

2. להלן התפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים:

	30 ביוני		31 בדצמבר		השינוי
	2019		2018		2018
	במיליוני ש"ח		באחוזים		מיוני 2018
אשראי תעודות, נטו	1,263	1,359	(7.1)	(6.3)	
ערבויות להבטחת אשראי, נטו	5,093	5,143	(1.0)	(5.8)	
ערבויות לרוכשי דירות, נטו	20,198	18,655	8.3	5.6	
ערבויות והתחייבויות אחרות, נטו	16,296	16,231	0.4	3.4	
מכשירים נגזרים ^(א)	809,677	737,779	9.7	1.2	
אופציות מכל הסוגים	506,202	208,519	+	75.0	

(א) כולל עסקאות "פורוורד", חוזי החלפות פיננסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי. למידע נוסף ראה [כיאר 11](#).

האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי, הסתכם ב-30 ביוני 2019 לסך של כ-277.1 מיליארד ש"ח לעומת 271.2 מיליארד ש"ח בסוף 2018, גידול בשיעור של 2.2%.

יצוין כי השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לירידה בשיעור של 0.8% בסך האשראי לציבור, כך שבניטרול השפעת השינוי בשערי החליפין גדל האשראי בשיעור של 3.0% ביחס ליום 31 בדצמבר 2018.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים ב-30 ביוני 2019 ב-15,858 מיליון ש"ח בהשוואה ל-17,426 מיליון ש"ח בסוף 2018, והמגלמים גם כן סיכוני אשראי.

להלן התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים^(א):

שינוי ללא השפעת הפרשי שער	31 בדצמבר		30 ביוני		במיליוני ש"ח
	השינוי	2018	2019	2019	
באחוזים					
2.5	2.4	1,968	80,411	82,379	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
(1.5)	(1.6)	(456)	28,736	28,280	אנשים פרטיים - אחר
4.5	3.4	2,024	58,765	60,789	בינוי ונדל"ן
1.3	0.5	129	28,588	28,717	מסחרי
8.0	6.3	1,200	19,112	20,312	תעשייה
3.3	2.0	1,091	55,561	56,652	אחר
3.0	2.2	5,956	271,173	277,129	סך הכל

(א) הנתונים ליום 31 בדצמבר 2018 הינם ללא האשראי של לאומי קארד אשר בשנת 2018 סווג כנכס מוחזק למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

סיכון אשראי בעייתי

להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות:

31 בדצמבר		30 ביוני		30 ביוני	
2018		2019		2019	
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני
במיליוני ש"ח					
2,267	86	2,181	2,068	92	1,976
					סיכון אשראי פגום, נטו
342	45	297	294	45	249
					סיכון אשראי נחות, נטו
3,880	743	3,137	3,370	638	2,732
					סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, נטו
(297)	(4)	(293)	-	-	-
					בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)
6,192	870	5,322	5,732	775	4,957
					סך הכל

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

31 בדצמבר	30 ביוני	
2018	2019	במיליוני ש"ח
6,168	5,708	סיכון אשראי בעייתי מסחרי
1,889	1,469	סיכון אשראי בעייתי קמעונאי
(372)	-	בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)
7,685	7,177	סך הכל
1,568	1,445	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי
(75)	-	בניכוי יתרת הפרשה להפסדי אשראי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)
6,192	5,732	אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכון אשראי וביאור 13](#).

סיווג מחדש של יתרות אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיר) ואשראי לעסקים קטנים

יצוין כי, בהמשך להטמעת מערכת ייעודית לטיפול בחובות בעייתיים, בוצע פיתוח לזיהוי ממוכן טוב יותר של חובות שאורגנו מחדש חלף חובות תקינים או בעייתיים, ובעקבותיו עדכן הבנק את סכום החובות שאורגנו מחדש.

בעקבות האמור, במסגרת הביאורים לדוחות הכספיים, סווגו מחדש יתרות אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיר) ואשראי לעסקים קטנים, ליום 30 ביוני 2018 מחובות לא בעייתיים לחובות בעייתיים. בגין אשראי ברוטו לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיר) סווג סך של 272 מיליון ש"ח. בגין אשראי ברוטו לעסקים קטנים סווג סך של 257 מיליון ש"ח.

בנוסף, סווגו מחדש לחובות הפגומים ברוטו בגין אשראי לאנשים פרטיים סך של 241 מיליון ש"ח ליום 30 ביוני 2018 (כ-195 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הלא בעייתיים וכ-46 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים). כן סווגו לחובות פגומים ברוטו בגין אשראי לעסקים קטנים סך של 284 מיליון ש"ח ליום 30 ביוני 2018 (כ-194 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הלא בעייתיים וכ-90 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים). ראה גם [ביאור 6](#).

השפעת עדכון זה על התוצאות הכספיות לתקופות המדווחות אינה מהותית.

ניירות ערך

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-30 ביוני 2019 הסתכמו ב-80.8 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-74.6 מיליארד ש"ח בסוף 2018, גידול של 8.3%.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לארבע קטגוריות: ניירות ערך למסחר, מניות שאינן למסחר (2018 - מניות זמינות למכירה), אגרות חוב זמינות למכירה וניירות ערך מוחזקים לפדיון.

סיווג נייר ערך הנרכש על ידי הבנק לתיק ניירות ערך למסחר, לאגרות חוב זמינות למכירה, לניירות ערך לא למסחר (2018 - מניות זמינות למכירה) או לתיק ניירות ערך מוחזקים לפדיון מתבצע במועד רכישתו ונעשה בהתאם לכוונת הבנק לשימוש בנייר. ניירות שנרכשים לצורכי מסחר (או במטרה לגדר רכיבים אחרים של התיק למסחר), לצורכי עשיית שוק או במסגרת חדר עסקאות, מסווגים לתיק ניירות ערך למסחר. ניירות הנרכשים במסגרת ניהול הנכסים וההתייבויות של הבנק מסווגים בתיק הזמין למכירה או כמניות שאינן למסחר (החל מיום 1 בינואר 2019). ניירות ערך הנרכשים על מנת להחזיקם עד לפדיונם מסווגים בתיק המוחזק לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד. אגרות חוב זמינות למכירה מוצגות במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון ברווח כולל אחר שנקרא "התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן" בניכוי המס המתייחס. החל מיום 1 בינואר 2019 מניות שאינן למסחר שיש להן שווי הוגן זמין מוצגות במאזן לפי שווי הוגן וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד במסגרת הכנסות מימון שאינן מריבית ברווח והפסד ונקרא "רווחים מהשקעות במניות". בכל מקרה שבו קיימת ירידת ערך שהינה בעלת אופי אחר מזמני ההפרש נזקף לרווח והפסד. ניירות ערך מוחזקים לפדיון מוצגים במאזן לפי עלות מופחתת.

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד:

30 ביוני 2019		31 בדצמבר 2018							
ניירות	אגרות	ניירות	אגרות	ניירות	אגרות	ניירות	אגרות	סך הכל	סך הכל
ערך	חוב	ערך	חוב	ערך	חוב	ערך	חוב	ערך	חוב
מוחזקים	למכירה ^(א)	מוחזקים	למכירה ^(א)	מוחזקים	למכירה ^(א)	מוחזקים	למכירה ^(א)	למסחר ^(ב)	למסחר ^(ב)
במיליוני ש"ח									
אגרות חוב									
	של ממשלת ישראל	28,805	3,070	36,721	4,846	30,573	2,334	38,584	5,677
	של ממשלות זרות ^(א)	14,730	-	14,781	51	5,904	-	5,956	52
	של מוסדות פיננסיים בישראל	-	-	111	111	-	-	119	119
	של מוסדות פיננסיים זרים ^(א)	10,494	-	10,642	148	9,707	-	9,839	132
	מגובי נכסים (ABS) או מגובי משכנתאות (MBS)	8,514	1,653	10,383	216	9,433	1,596	11,300	271
	של אחרים בישראל	141	-	248	107	242	-	532	290
	של אחרים זרים	3,178	954	4,300	168	3,517	946	4,683	220
	מניות וקרנות נאמנות	3,558		3,577	19	3,556		3,558	2
	סך כל ניירות הערך^(ה)	65,862	5,677	80,763	5,666	59,376	4,876	74,571	6,763

(א) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 528 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2018 - (494) מיליון ש"ח).
 (ב) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 26 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2018 - (24) מיליון ש"ח).
 (ג) מזה: ממשלת ארה"ב בסך 6,779 מיליון ש"ח (31 בדצמבר 2018 - 2,362 מיליון ש"ח).
 (ד) מרבית אגרות החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג supranational או עם גיבוי מדינות.
 (ה) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). [בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#)

ליום 30 ביוני 2019 כ-81.5% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה, כ-7.0% כתיק למסחר, כ-4.4% כמניות שאינן למסחר וכ-7.0% כתיק לפדיון. כ-4.4% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 15.א](#).

התיק הזמין למכירה

1. במחצית הראשונה של 2019 היה גידול ברווח כולל אחר בגין אגרות חוב (ניירות ערך) זמינות למכירה בסך 863 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לקיטון בסך של 396 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.

2. במחצית הראשונה של 2019 לרווח והפסד נזקפו רווחים נטו ממכירת אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 34 מיליון ש"ח בהשוואה לרווחים בסך 14 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של אגרות חוב (2018 - ניירות ערך) המוחזקות בתיק הזמין למכירה ליום 30 ביוני 2019 מסתכמת בסכום חיובי של 226 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום שלילי של 317 מיליון ש"ח בסוף 2018. סכומים אלה מייצגים רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.

למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמינים למכירה שנזקפו להון ראה [ביאור 5](#).

התיק למסחר

ב-30 ביוני 2019, בתיק למסחר יש כ-5.6 מיליארד ש"ח אגרות חוב, לעומת 6.8 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2018. נכון ל-30 ביוני 2019 התיק למסחר מהווה כ-7.0% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 9.1% ב-31 בדצמבר 2018.

בגין אגרות חוב למסחר נרשמו במחצית הראשונה של 2019 בדוח רווח והפסד רווחים שמומשו וטרם מומשו בסך של 63 מיליון ש"ח לעומת הפסדים בסך 15 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 30 ביוני 2019 בכ-3,577 מיליון ש"ח, מזה מניות סחירות 2,457 מיליון ש"ח ושאינן סחירות 1,120 מיליון ש"ח. החל מינואר 2019, שינויים בשווי ההוגן של מניות וקרנות שאינן למסחר שטרם מומשו יוכרו באופן שוטף ישירות בדוח רווח והפסד במקום ברווח הכולל האחר.

מסך כל ההשקעה 3,558 מיליון ש"ח מסווגים בתיק שאינו למסחר ו-19 מיליון ש"ח מסווגים בתיק למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 30 ביוני 2019 על סך של 492 מיליון ש"ח.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 5](#).

השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

א. השקעות באגרות חוב מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינים משכנתאות), שכולו מדורג בדירוג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-10.4 מיליארד ש"ח (כ-2.9 מיליארד דולר) ל-30 ביוני 2019 לעומת 11.3 מיליארד ש"ח בסוף 2018. מתוך התיק הנ"ל ל-30 ביוני 2019 כ-8.5 מיליארד ש"ח (כ-2.4 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות באגרות חוב מגובי נכסים בחו"ל ליום 30 ביוני 2019 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-6.6 מיליארד ש"ח. 96.4% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 30 ביוני 2019 הסתכמה עליית הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-14 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדראליים אמריקאים, מסתכם בכ-491 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-3.3 שנים בממוצע (מח"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות בסך של 1.9 מיליארד ש"ח, מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.3 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-4.5 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 5](#).

ב. השקעות בניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-30 ביוני 2019 כ-35.9 מיליארד ש"ח (10.1 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל. 33.7 מיליארד ש"ח (9.4 מיליארד דולר) הינן מאגרות החוב המסווגות בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 98.9% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרוג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה מוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכוני אש"א](#).

ליום 30 ביוני 2019 הסתכמה יתרת עליית הערך המצטברת בהון העצמי בגין אגרות חוב שאינם מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל, ושהם בתיק הזמין למכירה ב-439 מיליון ש"ח (שהם 289 מיליון ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 87.5% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-30 ביוני 2019 הסתכם ב-0.4 מיליארד ש"ח (0.1 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לרווח והפסד.

השקעות באגרות חוב - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-30 ביוני 2019 ב-33.7 מיליארד ש"ח, מזה סך של 33.3 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-39.3% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.1 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.1 מיליארד ש"ח כולל קרן הון חיובית בסך של 5 מיליון ש"ח.

כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

למידע נוסף ראה [ביאור 5](#).

פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו ב-30 ביוני 2019 ב-373.2 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-364.6 מיליארד ש"ח בסוף 2018, גידול של 2.3%.

השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ הקטין בשיעור של 1.6% את סך כל פיקדונות הציבור כך שבנטרום השפעת השינוי היה גידול בפיקדונות הציבור בשיעור של 3.9%.

להלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בקבוצת לאומי:

		31 בדצמבר		30 ביוני	
		2018		2019	
השינוי					
באחוזים	במיליוני ש"ח				
15.5	102,984	665,268		768,252	תיקי ניירות ערך ^(א)
נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול: ^{(א)(ב)(ג)}					
3.8	1,804	47,536		49,340	קרנות נאמנות
(5.2)	(7,542)	146,187		138,645	קופות גמל ופנסיה
3.0	3,451	113,864		117,315	קרנות השתלמות

(א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.

(ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.

(ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שירותי ניהול תפעולי, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים הסתכמו ב-30 ביוני 2019 בכ-20.0 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-17.8 מיליארד ש"ח בסוף 2018, גידול בשיעור של 12.3% ובהשוואה ליוני 2018 גידול של 17.9%.

תשקיף מדף והנפקת אגרות חוב

ביום 25 במאי 2018 פרסם הבנק תשקיף מדף בהתאם להיתר שהתקבל מרשות לניירות ערך.

על פי דוח הצעת מדף מיום 30 בינואר 2019, הנפיק הבנק, בתאריך 31 בינואר 2019 סך של כ-1.69 מיליארד ש"ח אגרות חוב סדרה 180. אגרות החוב עומדות לפירעון בשני תשלומים שווים ביום 28 בפברואר 2023 וביום 28 בפברואר 2025, ונושאות ריבית שנתית בשיעור של 2.02% לשנה, אשר תשולם אחת לשנה ביום 28 בפברואר של כל אחת מהשנים 2020 עד 2025 (כולל).

אגרות החוב סדרה 180 אינן מוכרות לצורך הון פיקוחי.

על פי דוח הצעת מדף מיום 30 בינואר 2019, הנפיק הבנק, בתאריך 31 בינואר 2019 סך של 664.2 מיליון ש"ח כתבי התחייבות נדחים סדרה 403, המוכרים לצורך ההון הפיקוחי.

על פי דוח הצעת מדף מיום 12 במרס 2019, בוצעה בתאריך 13 במרס 2019 הרחבה של סדרה 403, במסגרתה הנפיק הבנק, סך של 777 מיליון ש"ח ענ. כתבי התחייבויות נדחים, בתמורה לכ-798.4 מיליון ש"ח.

כתבי התחייבות הנדחים סדרה 403 עומדים לפירעון בתשלום אחד ביום 28 בפברואר 2030 עם אופציה למנפיק לפירעון מוקדם לא לפני יום 31 בינואר 2025, ולא יאוחר מיום 28 בפברואר 2025. כתבי התחייבות צמודים למדד המחירים לצרכן, נושאים ריבית שנתית קבועה בשיעור של 2.42% לשנה, עד ליום 28 בפברואר 2025. במועד זה, בהינתן אי מימוש זכותו של הבנק לפדיון מוקדם, תעודכן הריבית הנקובה באגרת בהתאם להפרש בין ריבית העוגן (כהגדרתה בדוח הצעת המדף) במועד ההנפקה לבין זו שבמועד עדכון הריבית.

בהתקיים נסיבות לאירוע מכונן (אירוע מכונן לאי קיימות או אירוע מכונן לספיגת הפסדי קרן, המוקדם מביניהם), ימרו כתבי התחייבות הנדחים סדרה 403 למניות על פי ממוצע שערי הסגירה שנקבעו למניות הבנק בכורסה ב-14 ימי המסחר העוקבים האחרונים לפני היום בו נמסרה הודעת ההמרה או על פי שער הרצפה שנקבע (11.53 ש"ח למניה, כפוף להתאמות), כגבוה מביניהם.

על פי דוח הצעת מדף מיום 4 ביולי 2019 אשר תוקן ביום 9 ביולי 2019, הציע הבנק שתי הצעות רכש חליפין כדלקמן: (1) הצעה לכלל מחזיקי שטרי ההון הנדחים (סדרה 201) לרכוש מהם את כל כמות שטרי ההון סדרה 201 המוחזקים על ידם, בדרך של הצעת רכש חליפין שאינה מוגבלת בכמות, בתמורה להנפקה של יחידות בנות 50,000 ש"ח ע.ג. כל אחת של כתבי התחייבות נדחים (סדרה 404) של הבנק, נושאי ריבית שנתית של 1.95%, לפי יחס החלפה של 50,000 : 49,262, והכל כמפורט בדוח הצעת המדף. (2) הצעה לכלל מחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה יד') לרכוש מהם את כל כמות כתבי ההתחייבות הנדחים סדרה יד' המוחזקים על ידם, בדרך של הצעת רכש חליפין שאינה מוגבלת בכמות, בתמורה להנפקה של יחידות בנות 50,000 ש"ח ע.ג. כל אחת של כתבי התחייבות נדחים (סדרה 404) של הבנק, נושאי ריבית שנתית של 1.95%, לפי יחס החלפה של 50,000 : 44,445, והכל כמפורט בדוח הצעת המדף.

בהתאם להיענות המשקיעים להצעות רכש החליפין הנ"ל, ביום 15 ביולי 2019 הוחלפו כ-139.9 מיליון ש"ח ע.ג. סדרה 201 בתמורה לכ-142.0 מיליון ש"ח ע.ג. סדרה 404, וכן הוחלפו כ-976.9 מיליון ש"ח ע.ג. סדרה יד' בתמורה לכ-1,099.0 מיליון ש"ח ע.ג. סדרה 404, כך שבסך הכל הונפקו כ-1,241 מיליון ש"ח ע.ג. סדרה 404.

כתבי ההתחייבות הנדחים סדרה 404 עומדים לפירעון בתשלום אחד ביום 30 בספטמבר 2029 עם אופציה למנפיק לפירעון מוקדם לא לפני יום 19 בספטמבר 2024, ולא יאוחר מיום 30 בספטמבר 2024. כתבי ההתחייבות צמודים למדד המחירים לצרכן, נושאים ריבית שנתית קבועה בשיעור של 1.95% לשנה, עד ליום 30 בספטמבר 2024. במועד זה, בהינתן אי מימוש זכותו של הבנק לפדיון מוקדם, תעודכן הריבית הנקובה באגרת בהתאם להפרש בין ריבית העוגן (כהגדרתה בדוח הצעת המדף) במועד ההנפקה לבין זו שבמועד עדכון הריבית.

בהתקיים נסיבות לאירוע מכונן (אירוע מכונן לאי קיימות או אירוע מכונן לספיגת הפסדי קרן, המוקדם מביניהם), יומרו כתבי ההתחייבות הנדחים סדרה 404 למניות על פי ממוצע שערי הסגירה שנקבעו למניות הבנק בבורסה ב-14 ימי המסחר, העוקבים האחרונים לפני היום בו נמסרה הודעת ההמרה או על פי שער הרצפה שנקבע (12.54 ש"ח למניה, כפוף להתאמות), כגובה מביניהם.

כתבי ההתחייבות הנדחים סדרה 403 וסדרה 404 כשירים להיכלל בהון רובד 2 החל ממועד ההנפקה.

פדיון מוקדם של שטרי הון נדחים

ביום 10 בפברואר 2019 החליט דירקטוריון הבנק לפדות במהלך אפריל-מאי 2019 בפדיון מוקדם מלא 1 מיליארד ש"ח ע.ג. שטרי הון נדחים (לא סחירים) צמודים למדד אשר הונפקו בשנת 2009. בהתאם לכך, במהלך החודשים אפריל ומאי 2019 נפדו שטרי הון בסכום כולל של כ-1.2 מיליארד ש"ח.

הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 ביוני 2019 ב-35,795 מיליון ש"ח, לעומת 35,305 מיליון ש"ח בסוף 2018, גידול של 1.4%. העלייה נובעת בעיקר מהרווח הנקי לתקופה ומגידול בקרן הון בגין התיק הזמין למכירה. העלייה קוזזה בחלקה על ידי חלוקת דיבידנד, רכישה עצמית של מניות והפסד כולל אחר לאור גידול בהתאמות השליליות בגין הטבות לעובדים כתוצאה מירידת ריבית ההיוון והשפעת השינויים האקטואריים מהסכם השכר ותכנית ההתייעלות.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-30 ביוני 2019 הגיע ל-7.7% בדומה ל-31 בדצמבר 2018.

מבנה הלימות ההון

31 בדצמבר		30 ביוני	
2018		2019	
במיליוני ש"ח			
הון לצורך חישוב יחס ההון			
35,190	35,012	36,644	הון עצמי רוברד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים
11,033	9,770	10,794	הון רוברד 2, לאחר ניכויים
46,223	44,782	47,438	סך הכל הון כולל
יתרות משוקללות של נכסי סיכון^(א)			
288,837	285,655	286,197	סיכון אשראי
6,295	5,481	5,223	סיכויי שוק
22,713	22,349	23,212	סיכון תפעולי
317,845	313,485	314,632	סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון
יחס ההון לרכיבי סיכון			
11.07%	11.17%	11.65%	יחס הון עצמי רוברד 1 לרכיבי סיכון ^(ב)
14.54%	14.29%	15.08%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון ^(ב)

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 36](#). [בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#)

(ב) יחס הון עצמי רוברד 1 יחס ההון הכולל בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד ליום 30 ביוני 2018 הינו 11.28% ו-14.39%, בהתאמה וליום 31 בדצמבר 2018 הינו 11.23% ו-14.66%, בהתאמה.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 201-211 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רוברד 1, הכולל הון עצמי רוברד 1 והון רוברד 1 נוסף.

2. הון רוברד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "הון הפיקוחי" או "הון הכולל".

הון עצמי רוברד 1 והון רוברד 1 נוסף

הון עצמי רוברד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רוברד 1, אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף, מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רובד 2

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 דצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2019 תקרת ההכרה הינה 30%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. לצורך הכללתם בהון הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע להנפקות כתבי התחייבויות נדחים שהנפיק הבנק בשנת 2019 והכשירים להיכלל בהון רובד 2 ראה פרק [אגרות חוב שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים](#).

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות > מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל:

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5%. זאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדויר" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ואת יעד ההון הכולל, בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדויר. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.26% ביחס ההון.

לאור זאת, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 30 ביוני 2019 הינן 10.26% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-13.76% ליחס ההון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק:

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחנת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון, הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיים 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

התאמות להון עצמי רובד 1:

מדידת ההתחייבות בנין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתחייבות הינה בהתאם לריביות שוק שהינן ברמות נמוכות היסטוריות וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 כיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לעניין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016 ועד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020 (כולל). שינוי השיטה ממתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על ההון הפיקוחי על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2019 מיוחסים להון הפיקוחי 60% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכך אדם עד לסוף יוני 2018.

ביולי 2017, אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2019 מיוחסים להון הפיקוחי 40% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תכניות התייעלות נוספות.

ביום 29 ביולי 2019 חתם הבנק עם ארגון העובדים על הסכם קיבוצי מיוחד לשנים 2019-2022. כתוצאה מכך יחול גידול חד פעמי בהתחייבות האקטוארית של הבנק בסך של כ-526 מיליון ש"ח לפני מס (כ-329 מיליון ש"ח אחרי מס). אומדן השפעת ההסכם על יחס הלימות ההון של הבנק הנו קיטון של כ-0.1% ביחס הון עצמי רובד 1.

במסגרת ההבנות הנוגעות להסכם הקיבוצי, אישר דירקטוריון הבנק יציאה בתוכנית פרישה מרצון של כ-250 עובדים, שתסתיים לכל המאוחר בסוף שנת 2019. עלות התכנית מוערכת בכ-200 מיליון ש"ח לפני מס, והשפעתה על ההון הפיקוחי תיפרס על פני חמש שנים בקו ישר, מדי רבעון.

למידע נוסף ראה [ביאור 8](#).

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את המונח "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכוני השוק. על פי הוראות ועדת באזל, שינויים אלה אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

חוזר לתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 בנושא מדידה והלימות הון - הגישה הסטנדרטית - סיכון אשראי והוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות לווה וקבוצת לווים

ביום 13 בנובמבר 2018 פרסם בנק ישראל חוזר לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 203 ו-313. על פי החוזר, מקדם ההמרה לאשראי על ערבויות להבטחת השקעות של רוכשי דירות שניתנו על פי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974, יעמוד על 30% חלף 50%, אם הדירה טרם נמסרה למשתכן.

חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין בעקבות החוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (חוק שטרום)

במהלך חודש יולי 2018 פרסם בנק ישראל חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין, שמטרתם להקל על חברות כרטיסי האשראי ביום שלאחר היפרדותן מהבנקים. בין היתר, תיקון בהקשר לכך שבנקים ישקללו אשראי שניתן לחברות כרטיסי אשראי באופן דומה לאשראי שניתן לבנקים, גם לאחר הפרדתן מהתאגיד הבנקאי כחלק מיישום "חוק שטרום". כלומר, משקל הסיכון של חברת כרטיסי אשראי יהיה נחות בדרגה אחת ממשקל הסיכון הנגזר מדירוג מדינת ישראל ובנוסף חוב שתקופת פירעונו המקורי הינו שלושה חודשים או פחות ישוקלל במשקל סיכון של 20%.

חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים

ביום 28 בפברואר 2019 פרסם בנק ישראל חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים. העדכון מבטל את האיסור על רכישה עצמית ומאפשר לתאגידים בנקאיים לבצע רכישה של מניותיהם בכפוף לתנאים מסוימים. בנוסף, עודכנו המגבלות על מתן מימון בביטחון ניירות ערך שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי.

מכירת חברת לאומי קארד בע"מ

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) התשע"ז-2017, ביום 25 בפברואר 2019 הושלמה העסקה למכירת החזקות הבנק בחברת לאומי קארד בע"מ.

למידע בנוגע להסכם המכירה האמור ראה פרק [חברות מחזקות עיקריות, לאומי קארד](#).

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף יוני 2019 בכ-314.6 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3.1 מיליארד ש"ח), יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ב-0.12% ואת יחס ההון הכולל ב-0.15%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רוברד 1 של לאומי לסוף יוני 2019 מסתכם בכ-36.6 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-47.4 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.32%.
- התייבשות בדבר זכויות עובדים - התייבשות האקטוארית לעובדים מהוות על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.07% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד לפיה מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 6 במרס 2019 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

ביום 13 באוגוסט 2019, אישר הדירקטוריון בגין הרבעון השני של שנת 2019 דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-369 מיליון ש"ח, המהווה 24.91% לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. הדירקטוריון קבע את יום 28 באוגוסט 2019 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 8 בספטמבר 2019 כיום התשלום. סכום הדיבידנד הסופי למניה כפוף לשינויים עקב רכישה עצמית של מניות הבנק, (ראה בהמשך פירוט לגבי התכנית).

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה באגורות	דיבידנד ששולם במזומן במיליוני ש"ח
15 באוגוסט 2017	11 בספטמבר 2017	11.50	175
21 בנובמבר 2017	21 בדצמבר 2017	21.51	328
6 במרס 2018	28 במרס 2018	22.41	342
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96	361
12 בנובמבר 2018	10 בדצמבר 2018	25.08	375
6 במרס 2019	3 באפריל 2019	18.40	275
26 במאי 2019	23 ביוני 2019	29.27	437

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

ביום 26 במאי 2019 אישר דירקטוריון הבנק תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהיקף שלא יעלה על 700 מיליון ש"ח, החל מיום 28 במאי 2019 ועד ליום 27 במאי 2020. תכנית הרכישה תבוצע במסגרת המסחר בבורסה ו/או בעסקאות מחוץ לבורסה, באמצעות חבר בורסה חיצוני ובלתי תלוי שיפעל על פי ייפוי כוח בלתי חוזר, בהתאם למנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה רשות ניירות ערך. תכנית הרכישה תבוצע בשני שלבים נפרדים, שכל אחד מהם יהיה בלתי הדיר, בהתאם לתנאי מנגנון נמל מבטחים (להלן: "שלב א'" ו-"שלב ב'"). ביצוע שלב א' החל ביום 28 במאי 2019, והסתיים ביום 2 באוגוסט 2019, ובמסגרתו רכש הבנק (באמצעות חבר בורסה בלתי תלוי עמו התקשר) 11,961,092 מניות בהיקף של כ-301 מיליון ש"ח מכוח התכנית האמורה.

ערב פרסום דוח זה החליט הבנק לבצע את שלב ב' ונתן לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ב' ביום 15 באוגוסט 2019. שלב ב' יסתיים במוקדם מבין: (א) יום 27 במאי 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 700 מיליון ש"ח, בניכוי סך הרכישות שבוצעו בפועל במסגרת שלב א'.

אישור הפיקוח על הבנקים לביצוע תכנית הרכישה, כנדרש בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 332, התקבל ביום 19 במאי 2019, בכפוף לעמידה במגבלות וביעדי ההון, ובכלל זאת התנאי לפיו התכנית תופסק לאלתר אם במהלך תקופת התכנית יתברר כי על פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו הבנק אינו עומד ביחס הון עצמי רובד 1 של 10.9% לפחות.

יחס מינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכנית ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

30 ביוני	
2018	2019
במיליוני ש"ח	
בנתוני המאוחד	
הון רובד 1	36,644
סך החשיפות	513,407
יחס מינוף	
יחס מינוף ^(א)	7.14%
יחס מינוף מזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים	6.00%

(א) יחס המינוף בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד ליום 30 ביוני 2018 הינו 7.11%.

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף ראה [ביאור 9](#).

מגזרי פעילות - גישת ההנהלה

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת ההנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק. קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

למידע נוסף בדבר קווי עסקים בגישת הנהלה ראה פרק [מגזרי פעילות בדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

הלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019												
במיליוני ש"ח												
בנק קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאות	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות כנות בארץ	חברות כנות בחו"ל	סך הכל	בנק
												קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית
הכנסות ריבית נטו:												
123	313	1,036	1,472	249	279	245	(86)	8	16	298	2,481	הכנסות (הוצאות) ריבית - מחיצוניים
426	18	(782)	(338)	74	(117)	(88)	461	(3)	6	(10)	(15)	הכנסות (הוצאות) ריבית - בינמגזרי
549	331	254	1,134	323	162	157	375	5	22	288	2,466	הכנסות ריבית נטו
325	115	(2)	438	106	50	81	252	84	114	69	1,194	הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית
874	446	252	1,572	429	212	238	627	89	136	357	3,660	סך כל ההכנסות
77	84	15	176	45	30	29	(17)	(1)	1	25	288	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
694	282	72	1,048	187	68	27	103	278	48	191	1,950	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
103	80	165	348	197	114	182	541	(188)	87	141	1,422	רווח (הפסד) לפני מס
33	25	53	111	63	34	58	173	8	24	28	499	הוצאות (הכנסות) מס
70	55	112	237	134	80	124	369	(196)	72	103	923	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2018

במיליוני ש"ח

בנק	קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות בחו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו:												
185	333	886	1,404	268	229	207	(81)	3	282	103	2,415	(הכנסות (הוצאות) ריבית - מחיצוניים
333	2	(657)	(322)	19	(85)	(79)	486	(3)	(12)	(5)	(1)	(הכנסות (הוצאות) ריבית - בינמגזרי
518	335	229	1,082	287	144	128	405	-	270	98	2,414	הכנסות ריבית נטו
325	119	-	444	103	52	79	110	28	77	256	1,149	הכנסות שאינן מריבית
843	454	229	1,526	390	196	207	515	28	347	354	3,563	סך כל ההכנסות
23	65	3	91	(46)	(48)	(6)	(10)	(6)	(10)	21	(14)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
709	279	70	1,058	185	84	33	106	242	224	201	2,133	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
111	110	156	377	251	160	180	419	(208)	133	132	1,444	רווח (הפסד) לפני מס
38	37	53	128	85	54	61	111	21	32	29	521	הוצאות (הכנסות) מס
73	73	103	249	166	106	119	308	(229)	96	88	903	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019												
במיליוני ש"ח												
בנק	קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות בחו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו:												
364	634	1,483	2,481	482	496	433	94	2	31	582	4,601	הכנסות ריבית - מציצוניים
724	31	(988)	(233)	152	(173)	(126)	384	(3)	8	(24)	(15)	הכנסות (הוצאות) ריבית - בינמגזרי
1,088	665	495	2,248	634	323	307	478	(1)	39	558	4,586	הכנסות (הוצאות) ריבית נטו
645	234	-	879	209	104	159	597	471	191	139	2,749	הכנסות שאינן מריבית
1,733	899	495	3,127	843	427	466	1,075	470	230	697	7,335	סך כל ההכנסות
108	146	6	260	82	(72)	11	(36)	(1)	4	22	270	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,374	539	142	2,055	381	140	64	180	547	106	423	3,896	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
251	214	347	812	380	359	391	931	(76)	120	252	3,169	רווח (הפסד) לפני מס
86	73	119	278	130	123	134	318	51	34	52	1,120	הוצאות (הכנסות) מס
165	141	228	534	250	236	257	614	(127)	71	180	2,015	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 30 ביוני 2019												
29,514	25,653	83,595	138,762	39,449	37,868	25,586	5,100	5,741	769	23,854	277,129	אשראי לציבור, נטו
157,951	37,879	-	195,830	51,501	16,836	6,536	77,841	374	-	24,234	373,152	פיקדונות הציבור
178,335	17,670	-	196,005	23,754	21,415	1,660	509,730	21,170	282,525	17,293	1,073,552	נכסים בניהול

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2018

במיליוני ש"ח

בנק	קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך
										בנות בארץ	בנות בחו"ל	הכל
הכנסות ריבית נטו:												
522	672	1,295	2,489	527	418	357	(115)	3	196	546	4,421	הכנסות (הוצאות) ריבית - מחיצוניים
481	(5)	(847)	(371)	32	(133)	(106)	607	(3)	(9)	(18)	(1)	הכנסות (הוצאות) ריבית - בינמגזרי
1,003	667	448	2,118	559	285	251	492	-	187	528	4,420	הכנסות ריבית נטו
653	242	-	895	202	105	154	161	61	509	154	2,241	הכנסות שאינן מריבית
1,656	909	448	3,013	761	390	405	653	61	696	682	6,661	סך כל ההכנסות
107	113	9	229	(11)	(66)	(78)	3	(7)	48	(2)	116	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,363	530	133	2,026	356	145	62	188	480	419	433	4,109	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
186	266	306	758	416	311	421	462	(412)	229	251	2,436	רווח (הפסד) לפני מס
64	91	105	260	142	106	144	126	(108)	54	59	783	הוצאות (הכנסות) מס
122	175	201	498	274	205	277	338	(304)	158	187	1,633	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 30 ביוני 2018												
29,889	26,852	80,066	136,807	37,243	33,654	22,323	3,197	5,624	615 ^(א)	24,710	264,173	אשראי לציבור, נטו
154,617	35,823	-	190,440	46,534	19,978	5,415	73,667	186	- ^(ב)	25,000	361,220	פיקדונות הציבור
175,814	19,328	-	195,142	23,153	19,476	1,199	453,460	23,777	278,575	17,866	1,012,648	נכסים בניהול

(א) לא כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 7,893 מיליון ש"ח.
 (ב) לא כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 71 מיליון ש"ח.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018											
במיליוני ש"ח											
בנק קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטיות	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך
									בארץ	בנות בחו"ל	הכל
הכנסות ריבית נטו:											
1,012	1,335	2,441	4,788	1,039	827	748	(23)	6	390	1,115	8,890
1,043	9	(1,529)	(477)	122	(243)	(207)	848	(3)	(4)	(36)	-
2,055	1,344	912	4,311	1,161	584	541	825	3	386	1,079	8,890
1,322	487	3	1,812	408	217	315	492	147	1,180	300	4,871
3,377	1,831	915	6,123	1,569	801	856	1,317	150	1,566	1,379	13,761
213	270	30	513	28	(70)	(170)	23	(10)	113	92	519
2,733	1,099	274	4,106	713	276	132	363	958	896	893	8,337
431	462	611	1,504	828	595	894	931	(798)	557	394	4,905
161	172	227	560	308	221	332	300	(351)	158	91	1,619
270	290	384	944	520	374	562	637	(447)	383	284	3,257
יתרות ליום 31 בדצמבר 2018											
29,594	26,478	81,524	137,596	38,490	33,533	24,462	5,251	5,860	560 ^(א)	25,421	271,173
158,593	38,046	-	196,639	49,671	19,592	6,597	65,910	274	- ^(ב)	25,908	364,591
167,486	18,354	-	185,840	22,137	19,122	1,008	421,022	21,085	285,016	17,625	972,855

(א) לא כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,042 מיליון ש"ח.
 (ב) לא כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 71 מיליון ש"ח.

מגזרי פעילות פיקוחיים

לגבי תיאור מגזרי הפעילות העיקריים ראה פרק [מגזרי פעילות פיקוחיים בדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019										
במיליוני ש"ח										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	סך הכל
2,466	289	1	263	60	390	214	561	29	659	הכנסות ריבית נטו
1,194	69	29	371	44	138	75	187	37	244	הכנסות שאינן מריבית
3,660	358	30	634	104	528	289	748	66	903	סך כל ההכנסות
288	23	-	(5)	2	69	14	112	-	73	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,950	191	190	59	65	108	120	397	25	795	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
1,422	144	(160)	580	37	351	155	239	41	35	רווח (הפסד) לפני מס
499	29	(55)	235	14	111	55	84	14	12	הוצאות (הכנסות) מס
923	105	(105)	355	23	240	100	155	27	23	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 30 ביוני 2019										
280,483	24,157	-	-	1,946	66,397	28,009	59,928	396	99,650	אשראי לציבור, ברוטו
373,152	24,234	-	-	71,782	49,820	38,423	55,871	25,334	107,688	פיקדונות הציבור
1,073,552	17,295	-	62,197	734,155	70,640	24,698	47,930	47,689	68,948	נכסים בניהול

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2018										
במיליוני ש"ח										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	סך הכל
2,414	272	-	336	36	317	199	541	31	682	הכנסות ריבית נטו
1,149	86	26	115	46	151	84	203	38	400	הכנסות שאינן מריבית
3,563	358	26	451	82	468	283	744	69	1,082	סך כל ההכנסות
(14)	(10)	-	2	2	(10)	(115)	84	-	33	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
2,133	224	172	78	73	127	139	422	30	868	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
1,444	144	(146)	371	7	351	259	238	39	181	רווח (הפסד) לפני מס
521	33	(16)	113	3	131	98	91	15	53	הוצאות (הכנסות) מס
903	107	(131)	260	5	219	161	146	24	112	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 30 ביוני 2018										
275,369	25,015	-	-	848	57,310	26,350	60,845	385	104,616	אשראי לציבור, ברוטו
361,291	25,000	-	-	68,027	46,835	35,585	54,041	24,925	106,878	פיקדונות הציבור
1,012,648	17,865	-	40,339	693,482	73,382	24,567	46,187	45,547	71,279	נכסים בניהול

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019										
במיליוני ש"ח										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	סך הכל
4,586	559	1	285	108	741	430	1,096	64	1,302	הכנסות ריבית נטו
2,749	139	420	736	86	282	151	373	76	486	הכנסות שאינן מריבית
7,335	698	421	1,021	194	1,023	581	1,469	140	1,788	סך כל ההכנסות
270	22	-	(21)	(4)	(4)	14	185	-	78	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
3,896	423	362	150	124	210	251	786	54	1,536	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,169	253	59	892	74	817	316	498	86	174	רווח לפני מס
1,120	51	24	355	27	283	114	177	31	58	הוצאות מס
2,015	182	35	523	47	534	202	321	55	116	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 30 ביוני 2019										
280,483	24,157	-	-	1,946	66,397	28,009	59,928	396	99,650	אשראי לציבור, ברוטו
373,152	24,234	-	-	71,782	49,820	38,423	55,871	25,334	107,688	פיקדונות הציבור
1,073,552	17,295	-	62,197	734,155	70,640	24,698	47,930	47,689	68,948	נכסים בניהול
לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2018										
במיליוני ש"ח										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	סך הכל
4,420	530	-	367	69	626	379	1,060	56	1,333	הכנסות ריבית נטו
2,241	154	53	184	99	304	164	414	77	792	הכנסות שאינן מריבית
6,661	684	53	551	168	930	543	1,474	133	2,125	סך כל ההכנסות
116	(2)	-	12	-	(13)	(149)	166	-	102	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
4,109	433	355	141	135	240	261	802	57	1,685	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
2,436	253	(302)	398	33	703	431	506	76	338	רווח (הפסד) לפני מס
783	60	(100)	96	12	248	158	182	28	99	הוצאות (הכנסות) מס
1,633	189	(202)	315	22	454	273	323	48	211	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 30 ביוני 2018										
275,369	25,015	-	-	848	57,310	26,350	60,845	385	104,616	אשראי לציבור, ברוטו ^(א)
361,291	25,000	-	-	68,027	46,835	35,585	54,041	24,925	106,878	פיקדונות הציבור ^(ב)
1,012,648	17,865	-	40,339	693,482	73,382	24,567	46,187	45,547	71,279	נכסים בניהול

(א) לא כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,037 מיליון ש"ח.
 (ב) לא כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 71 מיליון ש"ח.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018										
במיליוני ש"ח										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	
8,890	1,080	-	507	166	1,330	786	2,160	117	2,744	הכנסות ריבית נטו
4,871	300	79	728	199	621	331	832	155	1,626	הכנסות שאינן מריבית
13,761	1,380	79	1,235	365	1,951	1,117	2,992	272	4,370	סך כל ההכנסות
519	92	-	20	4	7	(156)	279	-	273	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
8,337	893	672	271	269	472	544	1,560	113	3,543	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,905	395	(593)	944	92	1,472	729	1,153	159	554	רווח (הפסד) לפני מס
1,619	92	(248)	286	33	529	267	415	58	187	הוצאות (הכנסות) מס
3,257	284	(341)	697	60	940	460	735	101	321	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018										
282,735	25,753	-	-	687	61,674	27,515	60,578	396	106,132	אשראי לציבור, ברוטו ^(א)
364,662	25,908	-	-	61,003	49,553	38,867	54,329	26,128	108,874	פיקדונות הציבור ^(ב)
972,855	17,624	-	42,260	666,146	68,113	23,801	42,951	43,916	68,044	נכסים בניהול

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,210 מיליון ש"ח.
(ב) כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 71 מיליון ש"ח.

חברות מוחזקות עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים העוסקים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-30 ביוני 2019 בכ-11.9 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-11.8 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2018 והתרומה של החברות המוחזקות במחצית הראשונה של 2019 לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה לרווח בסך 154 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 382 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-30 ביוני 2019 ב-7,862 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-7,535 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2018. התרומה שלהן לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה במחצית הראשונה של 2019 בכ-70 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-156 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

לאומי קארד בע"מ

ביום 25 בפברואר 2019 הושלמה העסקה למכירת לאומי קארד בע"מ לחברת Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD.).

לפירוט נוסף נעניין מכירת לאומי קארד בע"מ ראה דוח כספי לשנת 2018, פרק [חברות מוחזקות עיקריות, לאומי קארד](#).

לאומי פרטנרס בע"מ

מכירת החזקות בסופר פארם

ביום 7 במאי 2019 הושלמה עסקת מכירת החזקות לאומי פרטנרס בע"מ, בסופר פארם ישראל בע"מ (להלן: "החברה") ליוניון השקעות ופיתוח בע"מ. המניות הנמכרות מהוות כ-15% מהונה המונפק והנפרע של החברה. הבנק רשם רווח לפני מס של כ-75 מיליון ש"ח מהעסקה. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 7 במאי 2019.

רכישת מניות תעבורה אחזקות בע"מ

ביום 25 ביוני 2019 השלימה לאומי פרטנרס רכישה של כ-20% ממניות תעבורה מנשר מפעלי מלטי ישראלים בע"מ בתמורה לכ-251.1 מיליון ש"ח. גופים מקבוצת הפניקס רכשו מנשר במועד זה כ-20% נוספים ממניות תעבורה. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 25 ביוני 2019.

חברות מאוחדות בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל ב-30 ביוני 2019 הסתכם ב-3,985 מיליון ש"ח בהשוואה ל-4,190 מיליון ש"ח בסוף 2018.

התרומה של השלוחות בחו"ל לרווח הנקי בשקלים של הקבוצה במחצית הראשונה של 2019 הסתכמה ברווח בסך 83 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 224 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה [ביאור 10](#).

בנק לאומי ארה"ב

ביום 22 במאי 2019 בוצעה חלוקת דיבידנד בסך של 60 מיליון דולר. חלקו היחסי של בנק לאומי מכח החזקותיו ב-BLC, הינו 50.8 מיליון דולר.

בנק לאומי רומניה

ביום 10 ביולי 2019 הושלמה העסקה למכירת החזקות הבנק בלאומי רומניה ל-First Bank S.A שהינו בנק ברומניה בשליטת קרן ההשקעות JC Flowers. להשלמת העסקה אין השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של הבנק. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 10 ביולי 2019.

בנק לאומי בריטניה

ביום 2 בנובמבר 2017 התקיימה ישיבת סקופינג (scoping) עם מחלקת האכיפה של ה-Financial Conduct Authority ("FCA"), להליך ב-Bank Leumi UK ("BLUK"), בנושא בקרות ומערכות ליישום רגולציית איסור הלבנת הון. ההליך שננקט במסגרת מכלול הסמכויות שמוקנות ל-FCA. ביום 11 ביולי 2019 התקבל אישור מה-FCA המאשר סיום ההליך ללא נקיטת צעדים כלפי BLUK.

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

פרק זה נכתב בפירוט רב [בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2018](#) ו**בדוח על הסיכונים לשנת 2018** על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוחות אלו.

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכונים אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליכה של הבנק וכן סיכונים שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק מייצרת סיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכונים משפטיים, סיכונים רגולציה, סיכונים ציות, סיכונים מוניטין, סיכונים הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון אסטרטגי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשידרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכונים וברמת חומרתם ביחס [לטבלה שפורסמה בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2018](#), למעט סיכון מערכתי עולמי וסיכון אסטרטגי.

סיכון מערכתי עולמי

אומדן השפעת סיכון מערכתי עולמי על יחס הון עצמי רובד 1 של הבנק ירדה ברבעון הראשון של שנת 2019 מ"בינונית-גבוהה" ל"בינונית". הורדת רמת חומרת הסיכון מוסברת בשילוב של גורמים אשר השפעתם נטו הינה חיובית. בין היתר: בשיפור מרכיבי מאזן הבנק, המשך צמיחה בכלכלת ארה"ב, המשך שיפור בשוק העבודה בארה"ב ושינוי גישה בקרב בנקים מרכזיים לטובת המשך הרחבה של המדיניות המוניטארית ובכלל זה עצירה של מתווה עליית הריבית בארה"ב. נושאים שעדיין מוסיפים לחוסר הוודאות הם בעיקר גורמים גיאוגרפיים גלובליים (כמו הסדרת BREXIT) ומידת חוסר הוודאות סביב השגת הסכם סחר בין סין לארה"ב.

סיכון אסטרטגי

חקיקת שטרם מיקדה את נושא התשלומים כנושא שמצוי בליבת התחרות בין בנקים לכין גורמים שאינם בנקים שקיבלו עידוד להתחיל פעילות פיננסית באמצעות כניסה לתחום התשלומים. מכירת חברות כרטיסי האשראי על ידי שני הבנקים הגדולים העצימה את התחרות בתחום זה ומאפשרת לחברות כרטיסי האשראי להתחרות בבנקים גם בשירותים פיננסיים מרכזיים דוגמת מתן אשראי צרכני ואשראי לעסקים קטנים ובינוניים. כחלק מהיערכות הבנק להתמודדות עם שינויים תחרותיים אלו השיק הבנק ארנק דיגיטלי - PAY. בתקופת הדוח הטיל בנק ישראל הגבלה על יכולת ההתפתחות של אפליקציות התשלומים של הבנקים בתקופה הקרובה. ההגבלה הינה כמותית (היקף העסקאות השנתיות שניתן יהיה לבצע למול בתי עסק) וכן איכותית - התניית האפשרות לביצוע תשלומים ישירות מחשבון לחשבון בכך שמסב יעניקו את השירות לגופים שאינם בנקאיים. פעילות התשלומים הנה פעילות יום יומית של הלקוחות ומהווה קשר רציף עם הלקוחות. בהנחה שההגבלה של בנק ישראל תחול למשך תקופה ממושכת, חלק מפעילות זו יעבור לחברות כרטיסי אשראי וגופים אחרים באופן שעלול לפגוע בקשר של הבנקים עם לקוחותיהם ועלול להחליש את יכולת המכירה של מוצרים נוספים כדוגמת הלוואות. לאור זאת אנו רואים החמרה בסיכון של השפעת קשרי הגומלין מול סיכונים אחרים, ורמת הסיכון האסטרטגי עלתה מ"ממוכה-בינונית" ל"בינונית".

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים, פרופיל הסיכון - הגדרת חומרת גורמי הסיכון בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2018](#).

סיכונים אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוצר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכונים אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של ההפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיוור, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

למידע נוסף ופירוט לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך פרק זה וכן [בדוח על הסיכונים](#).

סיכון אשראי בעייתי ונכסים שאינם מבצעים

30 ביוני 2019			
	מאזני	חוץ מאזני	כולל
	במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)			
סיכון אשראי פגום	2,516	227	2,743
סיכון אשראי נחות	376	61	437
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ^(ב)	3,307	690	3,997
סך הכל סיכון אשראי בעייתי	6,199	978	7,177
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)	1,008	-	1,008
2. נכסים שאינם מבצעים:			
חובות פגומים (NPL)	2,133	-	2,133
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו	9	-	9
סך הכל נכסים שאינם מבצעים	2,142	-	2,142
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור ^(ד)	0.76%		

30 ביוני 2018			
	מאזני	חוץ מאזני	כולל
	במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)			
סיכון אשראי פגום	2,949	216	3,165
סיכון אשראי נחות	572	27	599
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ^(ב)	3,129	770	3,899
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(387)	(8)	(395)
סך הכל סיכון אשראי בעייתי	6,263	1,005	7,268
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)	908	-	908
2. נכסים שאינם מבצעים:			
חובות פגומים (NPL)	2,558	-	2,558
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו	10	-	10
בניכוי חובות פגומים של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(40)	-	(40)
סך הכל נכסים שאינם מבצעים	2,528	-	2,528
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור ^(ד)	0.93%		

ליום 31 בדצמבר 2018			
	מאזני	חוץ מאזני	כולל
	במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)			
סיכון אשראי פגום	2,804	226	3,030
סיכון אשראי נחות	426	48	474
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ^(ב)	3,732	821	4,553
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(368)	(4)	(372)
סך הכל סיכון אשראי בעייתי	6,594	1,091	7,685
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)	1,054	-	1,054
2. נכסים שאינם מבצעים:			
חובות פגומים (NPL)	2,521	-	2,521
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו	9	-	9
בניכוי חובות פגומים של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(45)	-	(45)
סך הכל נכסים שאינם מבצעים	2,485	-	2,485
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור ^(ד)	0.89%		

הערה: סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

- (א) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
- (ב) לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ג) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.
- (ד) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).
- (ה) שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור (בשנת 2018 - כולל יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה).

תנועה ביתרת פגומים

תנועה בחובות פגומים בגין אשראי לציבור

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל
2,380	31	340	2,751
יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה			
742	-	88	830
חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה			
(25)	-	(1)	(26)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום			
(314)	-	(42)	(356)
חובות פגומים שנמחקו			
(580)	-	(76)	(656)
חובות פגומים שנפרעו			
(34)	(2)	-	(36)
אחר			
2,169	29	309	2,507
יתרת חובות פגומים לסוף התקופה			

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2018			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל
3,049	29	377	3,455
יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה			
377	2	131	510
חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה			
(260)	-	-	(260)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום			
(158)	-	(58)	(216)
חובות פגומים שנמחקו			
(375)	-	(63)	(438)
חובות פגומים שנפרעו			
(108)	-	-	(108)
אחר			
(2)	-	(38)	(40)
בניכוי יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(א)			
2,523	31	349	2,903
יתרת חובות פגומים לסוף התקופה			

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 136 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל
1,318	8	319	1,645
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה			
176	-	79	255
ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה			
-	-	-	-
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב			
(60)	-	(29)	(89)
חובות בארגון מחדש שנמחקו			
(543)	-	(74)	(617)
חובות בארגון מחדש שנפרעו			
(14)	(1)	-	(15)
התאמות מתרגום דוחות כספיים			
877	7	295	1,179
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה			

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2018			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
1,756	10	332	2,098
113	-	92	205
(165)	-	-	(165)
(46)	-	(25)	(71)
(243)	-	(60)	(303)
13	-	-	13
-	-	(13)	(13)
1,428	10	326	1,764

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בשוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 136. כדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.](#)

גילוי, הערכה, סיווג וכללי הפרשה להפסדי אשראי

בנושא הוצאות בגין הפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים שנכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2011 והעדכונים של הוראות אלו ממועד זה. הבנק נוהג לאמוד, להעריך ולעדכן את גובה הפרשה להפסדי אשראי באופן שוטף, בהתאם לניסיון העבר, ניתוח מצבם של הלווים הנבחנים באופן פרטני, וכן בהתאם לתחזיות כלכליות והערכות לגבי השוקים והסקטורים העסקיים השונים.

תנועה ביתרת ההפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
459	4	150	613
(13)	-	(34)	(47)
(314)	-	(42)	(356)
259	-	76	335
(5)	-	-	(5)
386	4	150	540

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2018			
במיליוני ש"ח			
סך הכל	פרטי אחר	לדיור	מסחרי
513	61	5	447
(115)	36	-	(151)
(216)	(58)	-	(158)
361	73	-	288
8	7	-	1
551	119	5	427

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 136](#). [כדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#)

למידע נוסף בנוגע לאופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית ראה פרק [מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים](#).
למידע נוסף בנוגע להפרשות ראה [כיאר 6](#).

להלן פירוט מדדי סיכון האשראי

31 בדצמבר		30 ביוני	
2018 ^(ב)	2018 ^{(א)(ב)}	2019	
באחוזים			
0.99	1.07	0.89	
0.37	0.33	0.36	
1.94	1.88	1.76	
0.19	0.04	0.10	
(0.09)	(0.03)	(0.10)	
1.41	1.37	1.36	
142.95	127.73	151.93	
103.82	97.61	108.36	
(6.40)	(2.31)	(6.96)	

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 136](#). [כדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

(ב) סווג מחדש. למידע נוסף ראה [כיאר 6](#).

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

30 ביוני 2019						
הפסדי אשראי ^(א)						
מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:
סיכון	דירוג	סיכון	סיכון	סיכון	סיכון	סיכון
אשראי	ביצוע	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
כולל ^(א)	אשראי ^(ה)	בעייתי ^(ד)	פגום	פגום	פגום	פגום
ייתר	הוצאות	הכנסות	מחיקות	מחיקות	מחיקות	מחיקות
אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
תעשייה	25,523	24,727	796	427	62	131
בנינו ונדל"ן - בינוי ^(א)	50,296	49,809	487	132	29	7
בנינו ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	30,094	29,554	540	435	1	(23)
מסחר	30,550	29,553	997	553	113	56
שרותים פיננסיים	33,380	33,364	16	5	(48)	(7)
ענפים אחרים	45,470	44,214	1,256	345	(24)	(16)
סך הכל מסחרי^(א)	215,313	211,221	4,092	1,897	133	148
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	84,628	83,778	850	-	3	12
אנשים פרטיים - אחר	45,227	44,639	588	309	75	68
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	345,168	339,638	5,530	2,206	211	228
בנקים בישראל וממשלות בישראל	41,544	41,544	-	-	-	-
סך הכל פעילות בישראל	386,712	381,182	5,530	2,206	211	228
בנין פעילות לווים בחו"ל						
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	61,183	59,536	1,647	528	59	37
בנקים וממשלות בחו"ל	52,426	52,426	-	-	-	-
סך הכל פעילות בחו"ל	113,609	111,962	1,647	528	59	37
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	500,321	493,144	7,177	2,734	270	265

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 290,924, 118,148, 11,100, 2,963, 77,186 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 808 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

30 ביוני 2018

הפסדי אשראי ^(ג)						
יתרת	מחיקות	הוצאות	מזה:	מזה:	מזה:	סיכון
הפרשה	חשבונאיות	(הכנסות)	סיכון	סיכון	דירוג	אשראי
להפסדי	נטו	בגין הפסדי	אשראי	אשראי	ביצוע	כולל ^(א)
אשראי		אשראי	פגום	בעייתי ^(ד)	אשראי ^(ה)	

במיליוני ש"ח

בנין פעילות לווים בישראל
ציבור-מסחרי

תעשייה	23,414	22,634	780	414	(52)	(60)	(440)
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ו)	50,704	49,887	817	313	(23)	(10)	(332)
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	28,733	28,089	644	453	(45)	(39)	(392)
מסחר	29,422	28,661	761	341	49	60	(297)
שרותים פיננסיים	25,764	25,745	19	10	(1)	2	(185)
ענפים אחרים	44,599	43,213	1,386	642	85	37	(512)
סך הכל מסחרי^(ז)	202,636	198,229	4,407	2,173	13	(10)	(2,158)
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	80,535	79,771	764	-	4	2	(447)
אנשים פרטיים - אחר	64,075	63,092	983	382	98	77	(753)
בניכי יתרת אשראי לציבור המוחזק למכירה ^(ח)	(19,257)	(18,862)	(395)	(41)	-	-	158
סך הכל ציבור - פעילות בישראל^(ט)	327,989	322,230	5,759	2,514	115	69	(3,200)
בנקים בישראל וממשלות בישראל	49,123	49,123	-	-	(2)	-	(1)
בניכי יתרות שסווגו כמוחזקות למכירה ^(י)	(32)	(32)	-	-	-	-	-
סך הכל פעילות בישראל	377,080	371,321	5,759	2,514	113	69	(3,201)
בגין פעילות לווים בחו"ל							
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	61,051	59,542	1,509	605	3	18	(401)
בנקים וממשלות בחו"ל	44,298	44,298	-	-	-	-	-
בניכי יתרת אשראי בנקים המוחזק למכירה ^(י)	(2)	(2)	-	-	-	-	-
סך הכל פעילות בחו"ל	105,347	103,838	1,509	605	3	18	(401)
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	482,427	475,159	7,268	3,119	116	87	(3,602)

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 279,086, 78,883, 931, 12,086, 111,441 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני חוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 1,087 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

(ח) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

(ט) נתונים סווגו מחדש בעקבות מהלך טיוב שבוצע בשנת 2018.

31 בדצמבר 2018

הפסדי אשראי ^(ג)						
מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:
סיכון	סיכון	סיכון	סיכון	סיכון	סיכון	סיכון
אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
כולל ^(א)	ביצוע	אשראי ^(ה)	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
	אשראי ^(ה)	בעיית ^(ד)	פגום	בנין הפסדי	מחיקות	יתרת
				הכנסות	חשבוניות	הפרשה
				נטו	אשראי	אשראי
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
תעשייה	24,314	23,457	857	470	9	(513)
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(א)	47,469	46,704	765	282	7	(348)
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	28,665	28,061	604	433	(107)	(372)
מסחר	29,556	28,465	1,091	277	129	(323)
שרותים פיננסיים	28,076	28,054	22	8	(13)	(185)
ענפים אחרים	44,686	43,377	1,309	553	151	(544)
סך הכל מסחרי^(א)	202,766	198,118	4,648	2,023	176	(2,285)
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	82,339	81,477	862	-	32	(473)
אנשים פרטיים - אחר	64,930	63,951	979	383	241	(808)
בניכוי יתרת אשראי לציבור המוחזק למכירה ^(מ)	(19,869)	(19,497)	(372)	(45)	-	184
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	330,166	324,049	6,117	2,361	449	(3,382)
בנקים בישראל וממשלות בישראל	44,203	44,203	-	-	-	(3)
בניכוי יתרות שסווגו כמוחזקות למכירה ^(מ)	(33)	(33)	-	-	-	-
סך הכל פעילות בישראל	374,336	368,219	6,117	2,361	449	(3,385)
בנין פעילות לווים בחו"ל						
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	64,845	63,277	1,568	616	70	(431)
בנקים וממשלות בחו"ל	38,689	38,689	-	-	-	-
בניכוי יתרת אשראי בנקים המוחזק למכירה ^(מ)	(2)	(2)	-	-	-	-
סך הכל פעילות בחו"ל	103,532	101,964	1,568	616	70	(431)
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	477,868	470,183	7,685	2,977	519	(3,816)

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בנין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חכות של לווה בסך 290,254, 71,013, 1,257, 12,756, 102,588 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בנין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני חוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בנין הלוואות לדיור שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 913 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ח) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה ליתר ענפי המשק, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

האשראי לענף הנדל"ן תואם את תיאבון הסיכון של הבנק לאור רמת הסיכון והתמחור ההולם. בשל כך ומתוך רצון להמשיך ולהיות דומיננטיים במימון ענף הנדל"ן הבנק פועל לניצול מיטבי ואפקטיבי של המגבלות הפנימיות והרגולטוריות בנושא.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק תוך ניטור המגמות בנתונים המאקרו כלכליים במשק וניטור התפתחות מאפייני הסיכון של סגמנט זה בבנק.

בנוסף, מנותח הסיכון לתחום הנדל"ן במסגרת תרחיש קיצון מרכזי שהבנק בוחן, כאשר הפסדי האשראי מפולחים לפי ענפי המשנה ונבחנים אל מול הערכת הסיכון ותיאבון הסיכון.

בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, מקפיד הבנק על פיזור בין איזורים גיאוגרפיים שבהם מוקמים הפרויקטים בהתאם לביקושים, ובין ענפי המשנה השונים.

בהמשך לפוליסות דומות שנרכשו בעבר, נרכשה בשנת 2018 פוליסת ביטוח לתיק ערבויות מכוח חוק מכר (דירות) ולהתחייבות להוצאת ערבות ממבטחי משנה בינלאומיים, בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. רכישת הביטוח מאפשרת להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה "כמפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה). הביטוח הינו בגין פרויקטים שיחלו עד ליום 31 בדצמבר 2019.

למידע נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק [סיכונים אשראי בדוח על הסיכונים וכדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

קבוצות לווים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

ביום 1 באוגוסט 2018 פרסם בנק ישראל תיקון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313. על פי התיקון, חשיפה של בנק ל"קבוצת לווים חברת כרטיסי אשראי" לא תעלה על 15% מהון התאגיד הבנקאי, וזאת בדומה למגבלה החלה על חשיפה ל"קבוצת לווים בנקאית". הוראה זו תכנס לתוקף באופן מדורג בתוך 3 שנים ממועד ההפרדה של חברת כרטיסי האשראי מהתאגיד הבנקאי.

נכון ליום 30 ביוני 2019, הבנק עומד בדרישות ההוראה.

נכון ליום 30 ביוני 2019, אין לקבוצה חשיפת אשראי לקבוצת לווים שחבותם עולה על 15% מהון הבנק (כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313).

¹ קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לווים אחת. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

30 ביוני 2019		
חשיפה ^{(א)(ב)}		
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית
במיליוני ש"ח		
39,525	6,396	33,129
27,984	12,428	15,556
4,444	1,661	2,783
3,414	1,620	1,794
6,047	1,323	4,724
18,340	2,143	16,197
99,754	25,571	74,183
1,156	149	1,007
2,428	956	1,472
259	37	222

30 ביוני 2018		
חשיפה ^{(א)(ב)}		
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית
במיליוני ש"ח		
35,750	6,533	29,217
21,968	9,459	12,509
5,652	2,065	3,587
3,328	1,849	1,479
6,962	2,031	4,931
14,903	2,265	12,638
88,563	24,202	64,361
940	234	706
2,708	1,078	1,630
285	109	176

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

31 בדצמבר 2018

חשיפה^{(א)(ב)}

סך הכל	חוץ מאזנית ^(א)	מאזנית	במיליוני ש"ח
40,908	6,704	34,204	ארצות הברית
17,878	6,983	10,895	בריטניה
4,448	1,654	2,794	צרפת
2,291	1,064	1,227	שוויץ
5,537	1,086	4,451	גרמניה
16,102	2,300	13,802	אחרות
87,164	19,791	67,373	סך הכל החשיפה למדינות זרות ^(ד)
676	221	455	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
3,110	1,072	2,038	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
478	56	422	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ז)

(א) החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.

(ב) סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני, סיכון אשראי מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוף מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.

(ד) החשיפה למדינות ה-GIPS כוללת את המדינות: יוון, איטליה, פורטוגל וספרד.

(ה) החשיפה למדינות ה-LDC כוללת את המדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות, שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.

(ו) חשיפה למדינות זרות עם בעיות נזילות כפי שהוגדר על ידי בנק ישראל (מדינה אשר מקבלת סיוע כספי מ-IMF או שהתחייבויותיה מדורגות בדירוג אשראי CCC או נמוך יותר). הסכום מתייחס ל-11 מדינות (ב-30 ביוני 2018 מתייחס ל-8 מדינות, ב-31 בדצמבר 2018 מתייחס ל-12 מדינות).

(ז) בשנת 2018 כולל יתרות בגין נכסים המוחזקים למכירה בסך 1.6 מיליון ש"ח נכון ל-30 ביוני 2018 ובסך 1.3 מיליון ש"ח נכון ל-31 בדצמבר 2018.

חלק ב' - ליום 30 ביוני 2019 וליום 30 ביוני 2018 אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, לחברות החזקה בבנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.

החשיפה כוללת בעיקר פיקדונות בבנקים הזרים לתקופות קצרות עד שבוע ואגרות חוב בדרך כלל לתקופה של עד 5 שנים. הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שבהם הבנק והשלוחות בחו"ל מבצעים פיקדונות.

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים^(א):

ליום 30 ביוני 2019			
סיכון אשראי מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	חשיפת אשראי נוכחית	במיליוני ש"ח
			חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(א)
18,411	786	19,197	AAA עד AA-
4,270	539	4,809	A+ עד A-
295	100	395	BBB+ עד BBB-
37	8	45	BB+ עד B-
-	-	-	נמוך מ: B-
167	-	167	כלא דרוג
23,180	1,433	24,613	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

ליום 30 ביוני 2018			
סיכון אשראי מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	חשיפת אשראי נוכחית	במיליוני ש"ח
			חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(א)
15,363	828	16,191	AAA עד AA-
4,519	639	5,158	A+ עד A-
361	221	582	BBB+ עד BBB-
27	10	37	BB+ עד B-
1	-	1	נמוך מ: B-
426	-	426	כלא דרוג
20,697	1,698	22,395	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(א)
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

ליום 31 בדצמבר 2018			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי מאזני ^(א)	במיליוני ש"ח
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ה)			
20,196	967	19,229	AA- עד AAA
3,729	476	3,253	A- עד A+
585	188	397	BBB- עד BBB+
34	8	26	B- עד BB+
1	-	1	B- מ: B
225	-	225	ללא דרוג
24,770	1,639	23,131	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(ה)
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
- (ב) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-30 ביוני 2019 בשווי של 497 מיליון ש"ח (ב-30 ביוני 2018 - 319 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2018 - 345 מיליון ש"ח).
- (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).
- (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנות S&P ו-Moody's בלבד לדירוג המוסדות הפיננסיים הזרים אליהם קיימת חשיפת אשראי.
- (ה) בשנת 2018 כולל יתרות בגין נכסים המוחזקים למכירה בסך 1.6 מיליון ש"ח נכון ל-30 ביוני 2018 ובסך 1.3 מיליון ש"ח נכון ל-31 בדצמבר 2018.

הערות:

1. חשיפות האשראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 5](#)).
2. חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
3. למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 11](#).

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

התפתחויות בסיכונים אשראי

במהלך התקופה המדווחת חל גידול בהעמדות אשראי חדש ("ביצועים") בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה.

לאור המגמות בשנים האחרונות, ועל מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, מנוטר תיק הלוואות לדיור באופן שוטף, תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון בעיקר במאפיינים הבאים: שיעורי המימון, יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק.

הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוקחת בחשבון את יכולת החזר של הלווה, בסיס ההצמדה והריבית, שיעור המימון ועוד, זאת תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים.

במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, בעלי קרקע היסטוריים וכו'. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, בפיזור גיאוגרפי, ולאחר שכל לווה עובר בדיקת יכולת סילוק הלוואה.

להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		שיעור השינוי
	2018	2019	
	במיליוני ש"ח		ב-%
מכספי הבנק	5,727	6,605	15.3
מכספי האוצר	52	79	51.9
סך כל הלוואות חדשות	5,779	6,684	15.7
הלוואות שמוחזרו	914	1,167	27.7
סך כל ביצועים	6,693	7,851	17.3

גילוי על הלוואות לדיור

להלן הנתונים בנוגע להתפתחות תיק הלוואות לדיור.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

	יתרת תיק האשראי		שיעור השינוי
	במיליוני ש"ח	ב-%	
31 בדצמבר 2017	77,005	(1.5)	
31 בדצמבר 2018	79,944	3.8	
30 ביוני 2019	81,936	2.5	

בשנת 2018 חל גידול בהיקף האשראי לדיור הנובע מגידול בכמות הלוואות המועמדות ומסיום שיתוף העמדות אשראי עם גוף מוסדי. המגמה נמשכה גם במחצית הראשונה של שנת 2019, בין היתר על רקע ההתעוררות בשוק הנדל"ן כתוצאה מהבשלת פרויקטים של מחיר למשתכן.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו לפי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך כל תיק האשראי במיליוני ש"ח	מגזר לא צמוד		מגזר צמוד מדד				מגזר מט"ח		יתרה במיליוני ש"ח	יתרה במיליוני ש"ח
	ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית משתנה		ריבית משתנה			
	שיעור מתיק	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק	יתרה במיליוני ש"ח		
31 בדצמבר 2017	18.0	31,730	41.2	12,002	15.6	18,405	23.9	1,010	77,005	13,858
31 בדצמבר 2018	18.6	33,038	41.3	12,596	15.8	18,503	23.1	959	79,944	14,848
30 ביוני 2019	19.0	33,450	40.8	13,348	16.3	18,763	22.9	819	81,936	15,556

התפתחות האשראי החדש לדיור על פי מסלולי ריבית בישראל

להלן התפתחות ביצועי האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משתנה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חיי הלוואה):

2017		2018			2019		
מוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
שיעור מביצוע							
באחוזים							
15.3	15.0	15.8	17.7	19.4	19.7	22.0	קבועה - צמודה
16.4	15.6	16.6	17.5	18.9	20.4	19.0	משתנה כל 5 שנים ומעלה - צמודה
0.1	-	0.1	-	-	-	-	משתנה עד 5 שנים - צמודה
29.6	31.3	28.8	26.1	25.8	23.3	23.2	קבועה - לא צמודה
6.9	6.3	5.9	5.2	4.0	3.7	3.0	משתנה כל 5 שנים ומעלה - לא צמודה
31.3	31.2	32.7	33.1	31.6	33.0	32.6	משתנה עד 5 שנים - לא צמודה
0.4	0.6	0.1	0.4	0.3	-	0.2	משתנה - מט"ח

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה במהלך התקופה המדווחת עמד על 55.8% לעומת 55.0% בשנת 2018. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגזרי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של חמש שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד במהלך התקופה המדווחת הינו 32.8% לעומת 32.4% ככל שנת 2018.

נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל

במהלך התקופה המדווחת הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של כ-6.7 מיליארד ש"ח מכספי הבנק. ההלוואה הממוצעת שהועמדה מכספי בנק בתקופה המדווחת הייתה 699 אלפי ש"ח זאת לעומת 732 אלפי ש"ח בשנת 2018 ו-529 אלפי ש"ח בשנת 2017.

יובהר כי ב-31 בדצמבר 2017 הסתיים שיתוף העמדת האשראי עם גוף מוסדי (להלן: "השיתוף"). הנתונים בגין שנת 2017 מתייחסים לחשיפת הבנק בתקופת השיתוף ואינם מתייחסים לחשיפת הלקוח שהייתה גבוהה יותר (חשיפת הלקוח בשנת 2017 הינה 708 אלפי ש"ח). עם סיום השיתוף הנתון הינו חשיפת הלקוח אשר זהה לחשיפת הבנק.

להלן יתרת תיק הלוואות לדיור והיתרות מעל 90 יום פיגור בישראל

שיעור הסכום בפיגור	סכום בפיגור	יתרת חוב רשומה	
			במיליוני ש"ח
0.93	722	77,448	31 בדצמבר 2017
1.07	862	80,417	31 בדצמבר 2018
1.03	850	82,413	30 ביוני 2019

הפרשה להפסדי אשראי ליום 30 ביוני 2019, הכוללת את הפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור, הינה 477 מיליון ש"ח, ומהווה 0.58% מיתרת האשראי לדיור.

התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין שיעור האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

2017	2018			2019		שיעור מימון
	ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון ראשון	
						באחוזים ^(א)
18.0	18.0	18.0	16.7	17.2	16.9	18.0
16.0	13.0	16.3	16.6	16.1	16.5	19.3
0.09	0.20	0.05	0.07	0.20	0.20	0.20

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

התפתחות שיעור מימון, יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 30 ביוני 2019 עמד על 45.6% בדומה לשנת 2018.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

שיעור הלוואות בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי שהועמדו בתקופה המדווחת, עמד על 0.6% מסך העמדות האשראי החדשות בדומה לשנת 2018.

חישוב זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 876.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור, בהן מועדי הפירעון על פי חוזה הלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד בתקופה המדווחת בממוצע על כ-37.7% מסך האשראי החדש שהועמד, לעומת שיעור ממוצע של כ-36% במהלך שנת 2018 ושל כ-35% בשנת 2017.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת ההחזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לוויים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

במטרה להתמודד עם הגידול בהיקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, הורחבו וחוזקו בשנים האחרונות מספר פונקציות, הן בחטיבה הבנקאית המהווה קו הגנה ראשון, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך חשוב בהתוויית תיאכון הסיכון ובהכוונת הניהול השוטף של פעילות זאת.

לאור העלייה שחלה בשנים האחרונות ברמת המינוף של משקי הבית בישראל, בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית.

הבנק נערך בשנים האחרונות ליישום חוק נתוני אשראי. ב-12 באפריל 2019 החלה לפעול מערכת נתוני אשראי. לפירוט ראה [סיכון אסטרטגי](#) בפרק סיכונים אחרים.

להלן התפתחות יתרות סיכון האשראי (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

יתרת סיכון אשראי	
במיליוני ש"ח	
31 בדצמבר 2017	46,325
31 בדצמבר 2018	45,806
30 ביוני 2019	45,214

להלן התפלגות של סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי התקופה הנותרת לפירעון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדירור)

2018 בדצמבר 31		30 ביוני 2019		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
19.3	5,564	18.7	5,326	עד שנה
17.7	5,101	17.7	5,038	מעל שנה עד 3 שנים
34.9	10,046	38.2	10,850	מעל 3 שנים עד 5 שנים
17.6	5,046	15.0	4,257	מעל 5 שנים עד 7 שנים
1.5	419	1.3	382	מעל 7 שנים
9.0	2,589	9.1	2,590	ללא תקופת פירעון ^(א)
100.0	28,765	100.0	28,443	סך הכל

(א) יתרה זאת כוללת יתרות חובה בחשבונות עובר ושב ויתרות אשראי בפיגור.

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גודל החבות ללווה בודד (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדירור)

2018 בדצמבר 31		30 ביוני 2019		גודל סיכון האשראי באלפי ש"ח	
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	עד	מ-
11.2	5,143	11.3	5,131	25	-
15.0	6,879	14.8	6,670	50	25
13.8	6,324	13.5	6,124	75	50
12.2	5,598	12.0	5,434	100	75
17.7	8,093	17.5	7,906	150	100
11.4	5,201	12.0	5,383	200	150
10.8	4,930	10.7	4,847	300	200
7.9	3,638	8.2	3,719		מעל 300
100.0	45,806	100.0	45,214		סך הכל סיכון אשראי כולל

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי מוצרי אשראי עיקריים (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדירור)

2018 בדצמבר 31		30 ביוני 2019		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
14.7	6,710	15.2	6,854	יתרות עובר ושב ויתרות מנוצלות בכרטיסי אשראי
3.8	1,731	3.4	1,552	הלוואות לרכישת רכב (ששועבד)
44.4	20,324	44.3	20,037	הלוואות אחרות
62.9	28,765	62.9	28,443	סך הכל סיכון אשראי מאזני
14.5	6,659	14.6	6,629	מסגרת עובר ושב לא מנוצלת
22.0	10,103	22.0	9,935	מסגרת כרטיסי אשראי לא מנוצלת
0.6	279	0.5	207	סיכון אשראי חוץ מאזני אחר
37.1	17,041	37.1	16,771	סך הכל סיכון אשראי חוץ מאזני
100.0	45,806	100.0	45,214	סך הכל סיכון אשראי כולל

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

30 ביוני 2019				
לא צמוד	צמוד	מט"ח	סיכון האשראי המאזני	שיעור מהתיק
במיליוני ש"ח				
ב-%				
27,314	42	72	27,428	96.4
951	34	30	1,015	3.6
28,265	76	102	28,443	100.0

31 בדצמבר 2018				
לא צמוד	צמוד	מט"ח	סיכון האשראי המאזני	שיעור מהתיק
במיליוני ש"ח				
ב-%				
27,336	42	70	27,448	95.4
1,252	39	26	1,317	4.6
28,588	81	96	28,765	100.0

להלן יתרות תיק הנכסים הפיננסיים של האנשים הפרטיים בבנק בעלי סיכון אשראי כולל (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2018	30 ביוני 2019
במיליוני ש"ח	
90,500	89,337
56,094	58,983
146,594	148,320
35,569	35,171

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גובה ההכנסה הקבועה^(א) לחשבון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

30 ביוני 2019		31 בדצמבר 2018	
במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	ב-%
1,741	6.1	2,095	7.3
1,174	4.1	1,413	4.9
8,933	31.4	9,035	31.4
9,924	34.9	9,831	34.2
7,845	27.6	7,804	27.1
28,443	100.0	28,765	100.0

(א) הכנסה קבועה לחשבון (לפי תעודת זהות) כוללת את הזיכויים הקבועים בחשבון לקוח ובכלל זה משכורת, העברות מבנק/מחשבון אחר, הפקדות מזומן ושיקים ועוד. ההכנסה הקבועה החודשית מחושבת על בסיס ממוצע ההכנסה במשך מספר חודשים רצופים, ובנטרול זיכויים חריגים.
 (ב) חשבונות לפירעון אשראי הינם חשבונות שהפעילות היחידה המבוצעת בהם הינה פירעון הלוואה בלבד, בעוד ששיקור פעילותו השוטפת של הלקוח מרוכזת בבנק אחר.

כאמור לעיל, מדיניות האשראי של הבנק לאנשים פרטיים מבוססת על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות. בהלימה לכך, למעלה מ-90% מהאשראי המאזני הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה.

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר	30 ביוני	
2018	2019	
במיליוני ש"ח		
28,168	27,869	אשראי לא בעייתי
258	267	אשראי בעייתי לא פגום
339	307	אשראי בעייתי פגום
28,765	28,443	סך הכל סיכון אשראי מאזני
2.1%	2.0%	שיעור סיכון האשראי הבעייתי מסך סיכון אשראי מאזני לאנשים פרטיים
99	67	מחיקות חשבונאיות, נטו
615	623	יתרת הפרשה להפסדי אשראי

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#) ובפרק החשיפה לסיכונים, סיכוני אשראי סעיף [סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק](#).

חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

למידע נוסף ראה [דוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים אשר לכל אחד מהם יתרת אשראי בסכום המהווה לפחות 0.5% מהון רוברד 1 של הבנק

31 בדצמבר			30 ביוני			2019			
2018			2018			2019			
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	
במיליוני ש"ח									ענף משק
331	251	80	331	251	80	232	101	131	כרייה וחציבה
603	145	458	805	28	777	783	287	496	תעשייה וחרושת
287	76	211	903	144	759	-	-	-	אספקת חשמל, גז, קיטור ומיזוג אוויר
396	61	335	738	196	542	981	40	941	מסחר
186	15	171	205	15	190	726	2	724	תחבורה ואחסנה
274	-	274	282	-	282	251	-	251	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
187	160	27	191	102	89	81	-	81	בינוי ונדל"ן
243	31	212	-	-	-	-	-	-	שירותים ציבוריים וקהילתיים
2,507	739	1,768	3,455	736	2,719	3,054	430	2,624	סך הכל

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגית ניהול סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה. תיאבון הסיכון בא לידי ביטוי במגבלות שנקבעו.

במסגרת המדיניות לניהול סיכוני השוק נקבעו מדדי סיכון שונים, ובהתאם לרמת המהותיות של גורם הסיכון נקבעו מגבלות ברמות היררכיה שונות: רמת דירקטוריון, ראש החטיבה לניהול סיכונים וראש חטיבת שוקי הון. מגבלות אלו נועדו להגביל את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בגורמי הסיכון השונים הקיימים בשווקים, כגון: שיעורי הריבית, אינפלציה, שער חליפין, מרווחי אשראי סחיר ומחירי מניות.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה וכן בהתאם לרגולציה המקומית והסביבה העסקית בה הן פועלות. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים: התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרת מהוראות באזל והיא כוללת את תיק ניירות הערך הסחיר של הבנק ועסקות נגזרים בפעילות הסחירה שאינם, בהכרח, לצרכי גידור. הפעילות למסחר מתבצעת בדסקים ייעודיים. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקות אשר אינן כלולות בתיק למסחר.

במטרה לפקח ולבקר אחר יישום מדיניות ניהול סיכוני השוק, מקבל הדירקטוריון לפחות אחת לרבעון דיווח על עיקרי החשיפות לסיכוני שוק אל מול המגבלות שהוקצו, הצפת הסיכונים המרכזיים לפי קווי פעילות, מוצרים ומוקדי סיכון של הקבוצה, ודיווח על אירועים חריגים.

חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. ניהול סיכוני השוק בגין המחויבות לעובדים מבוצע בחלקו במסגרת התיק הבנקאי ובחלקו הנוסף מנוהל באופן נפרד ועצמאי אל מול "נכסי התכנית", אשר נועדו לשאת תשואה לאורך זמן, במטרה לשרת את ערך ההתחייבות. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים נעשה כפי הוראות בנק ישראל על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

בשנת 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מבנק ישראל לפיו, עבור מדידת הלימות ההון, היוון ההתחייבויות לזכויות עובדים יבוצע על פי עקום ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות, כאמור, מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. אישור זה מיתן באופן משמעותי את התנודתיות של ההון הפיקוחי הנובעת משינויים בריבית ההיוון. תוקף האישור עד וכולל 31 בדצמבר 2020.

כנגד חלק מההתחייבות האקטוארית, קיימת השקעה ב"נכסי התכנית" שנועדה לשרת מחויבות זו, באמצעות השקעה בנכסים מגוונים ומפוזרים כדוגמת מניות ונכסי חוב. ההשקעה כפופה למגבלות רגולטוריות ומגבלות הנקבעות על ידי הקופות המנהלות את נכסי התכנית.

למידע כמותי אודות סיכוני שוק ראה פרק [סיכון שוק בדוח על הסיכונים](#).

סיכון הריבית

סיכון הריבית הוא הסיכון לרווחים או להון הנובע מתזוזות בשיעורי הריבית והוא נובע ממספר מקורות, כלהלן: סיכון תמחור מחדש (הבדלי עיתוי בתקופות לפירעון ובמועדי התמחור מחדש של נכסים, התחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות), סיכון עקום התשואה (תזוזות בלתי צפויות של עקום התשואה), סיכון בסיס Basis Risk (מתאם לא מושלם בשינויים של שיעורי הריבית בשווקים פיננסיים שונים או במכשירים שונים הדומים במאפייני התמחור מחדש) וסיכון אופציונליות (שינוי בעיתוי או בהיקף של תזרים מזומנים של מכשיר פיננסי עקב שינויים בשיעורי ריבית השוק).

הבנק מנהל את רגישות השווי הכלכלי של הון הבנק לשינויים אפשריים בריבית ובוחר את השפעתם של שינויים בעקומי ריבית על השווי הכלכלי, תחת הנחות שונות של שינויים בריבית, לרבות תרחישים של שינויים קיצוניים בריבית על בסיס תרחישים היסטוריים וסימולציות היפותטיות. בנוסף נעשה שימוש במודל האומד את השינוי בהכנסה המימונית הצפויה, כתוצאה משינויים בריבית ובמרווח העתידי ורגישות של ההון הפיקוחי, הכולל את ההשפעות על ההון וקרן ההון כתוצאה משינוי מידי בריבית. על מדדים אלה קיימות מגבלות ברמות היררכיה שונות.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכוני הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי ביתרות אלו בשנים האחרונות.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעלייה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית, ולכן החישוב המבוצע נעשה מבלי לשנות את מבנה הנכסים וההתחייבויות.

מידע כמותי על סיכון ריבית - ניתוח רגישות שווי הוגן נטו מותאם^(א) של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

30 ביוני 2019		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
22,040	(590)	21,450
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)		
17,206	(595)	16,611
מזה: תיק בנקאי		

30 ביוני 2018		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
20,912	(1,820)	19,092
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)		
18,536	(1,923)	16,613
מזה: תיק בנקאי		

31 בדצמבר 2018		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
21,719	(772)	20,947
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)		
15,377	(900)	14,477
מזה: תיק בנקאי		

ראה הערות [בטמוד 64](#).

למידע נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן המותאם של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15א](#).

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על שווי הוגן נטו מותאם^(*) על הבנק וחברות מאוחדות שלו

30 ביוני 2019			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
1,679	334	1,345	עלייה במקביל של 1%
1,737	333	1,404	מזה: תיק בנקאי
(2,276)	(495)	(1,781)	ירידה במקביל של 1%
(2,297)	(462)	(1,835)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
1,750	91	1,659	התלכה ⁽²⁾
(1,607)	(143)	(1,464)	השטחה ⁽¹⁾
(651)	(2)	(649)	עליית ריבית בטווח הקצר
706	(9)	715	ירידת ריבית בטווח הקצר
30 ביוני 2018			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
1,391	112	1,279	עלייה במקביל של 1%
1,488	115	1,373	מזה: תיק בנקאי
(1,951)	(236)	(1,715)	ירידה במקביל של 1%
(2,040)	(232)	(1,808)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
1,419	(174)	1,593	התלכה ⁽²⁾
(1,365)	44	(1,409)	השטחה ⁽¹⁾
(577)	55	(632)	עליית ריבית בטווח הקצר
622	(69)	691	ירידת ריבית בטווח הקצר
31 בדצמבר 2018			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
1,254	235	1,019	עלייה במקביל של 1%
1,294	212	1,082	מזה: תיק בנקאי
(1,787)	(389)	(1,398)	ירידה במקביל של 1%
(1,829)	(368)	(1,461)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
1,509	66	1,443	התלכה ⁽²⁾
(1,324)	(14)	(1,310)	השטחה ⁽¹⁾
(533)	130	(663)	עליית ריבית בטווח הקצר
600	(123)	723	ירידת ריבית בטווח הקצר

ראה הערות [בעמוד 64](#).

הערה: בטבלה זו מוצג השינוי בשווי הוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית⁽⁷⁾

30 ביוני 2019			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
			שינויים מקבילים
693	100	593	עלייה במקביל של 1%
768	175	593	מזה: תיק בנקאי
(729)	(136)	(593)	ירידה במקביל של 1%
(768)	(175)	(593)	מזה: תיק בנקאי

30 ביוני 2018			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
			שינויים מקבילים
731	170	561	עלייה במקביל של 1%
843	282	561	מזה: תיק בנקאי
(739)	(178)	(561)	ירידה במקביל של 1%
(843)	(282)	(561)	מזה: תיק בנקאי

31 בדצמבר 2018			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
			שינויים מקבילים
817	226	591	עלייה במקביל של 1%
872	281	591	מזה: תיק בנקאי
(814)	(223)	(591)	ירידה במקביל של 1%
(872)	(281)	(591)	מזה: תיק בנקאי

- (א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.
- (ב) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.
- (ג) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.
- (ד) חישוב החשיפה לירידת ריבית ב-1% מבוסס על הורדת שיעור הריבית על האשראי והפיקדונות בשיעור זה. מאחר ושיעור הריבית על רוב הפיקדונות כיום נמוך מ-1%, ומאחר וקיימת הסתברות נמוכה שהריבית על הפיקדונות תרד מתחת ל-0.0%, יש לראות בחישוב החשיפה המוצג לעיל אמת מידה בהתאם לסטנדרטים המקובלים.
- * לאחר השפעות מקזזות.

סיכון הנזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגיוס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין 342 בנושא "ניהול סיכון הנזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי נזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (Liquidity Coverage Ratio) – LCR, תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי. החל מיום 1 בינואר 2017 יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

יחס כיסוי הנזילות של התאגיד הבנקאי (המודל הרגולטורי) מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום		
31 בדצמבר	30 ביוני	
2018	2018	2019
באחוזים		
א. בנתוני המאוחד		
121	124	125
יחס כיסוי הנזילות		
100	100	100
יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים		
ב. בנתוני התאגיד הבנקאי		
122	124	123
יחס כיסוי הנזילות		
100	100	100
יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים		

למידע נוסף ראה פרק סיכון נזילות [בדוח על הסיכונים וביאור 39](#)

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגיית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והממשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

מכתב בנק ישראל בנושא עידוד חדשנות בבנקים ובסולקים

ביום 24 ביוני 2019 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב הדין בעידוד חדשנות בבנקים ובסולקים. המכתב נועד לעודד הטמעת חדשנות טכנולוגית בבנקאות, וכן לחדד ולהתוות את העקרונות הפיקוחיים בתחום זה, תוך הגדרת הציפיות מהתאגידים הבנקאיים, הן בתחום האימוץ והבחינה של טכנולוגיות חדשות והן בהיבטי ניהול הסיכונים המושפעים מהסביבה המשתנה.

יישום האמור במכתב הנ"ל יאפשר לבנק לאמץ חדשנות במוצרים ובשירותים הבנקאיים וכן להרחיב את השימוש בטכנולוגיות מתקדמות, לשם התאמת פעילות הבנק לסביבה העסקית והטכנולוגית המשתנה. והכול, תוך המשך שיפור חווית הלקוח, ניהול מיטבי של הסיכונים התפעוליים, קידום תהליכי התייעלות וצמצום העלויות.

לאומי מוביל בשנים האחרונות אסטרטגיית עסקית המעודדת חדשנות טכנולוגית ודיגיטלית. הבנק פועל על פי מדיניות מוצר חדש אשר מתווה את תהליכי ניהול הסיכונים הכרוכים בהכנסת מוצרים חדשים ובכלל זה יוזמות טכנולוגיות וחדשנות.

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק [סיכון תפעולי בדוח על הסיכונים לשנת 2018](#).

סיכונים אחרים

סיכוני רגולציה וציות

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון לשינויים בחקיקה וברגולציה העלולים להשפיע על היקף הכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בתקופה האחרונה מושם דגש רב על הוראות שנועדו לעודד כניסת מתחרים חדשים לתחומי הבנקאות המסורתית, תוך הסרת חסמים ומגבלות ומתן עדיפות לאותם מתחרים שיוכלו לבסס את מעמדם, וכן הוראות שנועדו לקדם חדשנות (Innovation) במערכת הפיננסית. בנוסף, מושם דגש על תחרות בין השחקנים הקיימים במערכת. במסגרת זו, ניתן למנות, בין היתר, טיוטות והוראות ספציפיות להמשך יישום הוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל ("שטרומ"), מדיניות מקלה של בנק ישראל לעניין הקמת תאגיד בנקאי, קידום אימוץ ויישום של תקן הבנקאות הפתוחה (OPEN API), שנועד לאפשר שיתוף מידע פיננסי של לקוחות עם צדדים שלישיים, רפורמת נידוד בין בנקים שנועדה להקל על מעבר לקוח מבנק לבנק, עלייתו לאוויר של מאגר נתוני אשראי וכן חקיקה חדשה בתחום התשלומים המתקדמים.

בנוסף, נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית לרבות חקיקה שמטרתה הוזלת עלויות ללקוח. במקביל, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים, לרבות האשראי הצרכני, לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והוגנות (Conduct). מגמות נוספות באות לידי ביטוי בהתמודדות עם המעבר לדיגיטציה, למיקור חוץ ולשימוש בשירותי מחשוב ענן במערכת הפיננסית, והטיפול בהגנת הפרטיות והגנת הסייבר. נושאים אלה מצויים על סדר היום בארץ ובעולם, ומשתקפים בכללי ה-GDPR, אשר עוסקים בהגנת הפרטיות וכן בהוראות ספציפיות בנושא הגנת הסייבר ומיקור החוץ. לצד זאת, נמשכת המגמה שרואה בבנקים גורם שאחראי לסייע במניעת הפשיעה הכלכלית. במסגרת זו, בנקים נדרשים לנטר פעילות חשודה ולהגיש דיווחים לרשויות.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על שוק הבנקאות בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, כוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכוני הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי, לרבות FATCA ו-CRS.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכוני ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפך את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

בהמשך לחוק פרסמה הרשות לניירות ערך מסמך קריטריונים להכרה בתכנית אכיפה פנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות (להלן: "מסמך הקריטריונים").

במסמך הקריטריונים הנחתה רשות ניירות ערך את התאגיד, בין היתר, למנות ממונה על האכיפה. תפקידו, על פי מסמך הקריטריונים, הוא להיות אחראי על יישום תכנית האכיפה.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act, CRS – Common Reporting Standard ומדיניות כסף מוצהר

ביום 14 ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227), התשע"ו-2016 בנושא יישום הסכם FATCA שנחתם בין מדינת ישראל לארה"ב והסכמים לחילופי מידע בין מדינת ישראל למדינות אחרות לפי התקן לחילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים שפרסם ה-OECD.

תקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA) התשע"ו-2016 פורסמו ביום 4 באוגוסט 2016 ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המיסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המיסים האמריקאית.

תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 פורסמו ביום 6 בפברואר 2019, ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכים לזיהוי לקוחות תושבי מדינות זרות, ולדווח על לקוחות שזוהו כתושבי מדינות שישראל חתומה עמן על הסכמים לחילופי מידע לרשות המיסים בישראל לצורך העברת המידע לרשות המוסמכת במדינת התושבות שלהם.

הבנק מבצע את הדיווחים הנדרשים לרשות המיסים בישראל בהתאם להוראות החקיקה האמורה.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות. במידת הצורך, נדרשים לקוחות להמציא הצהרות ואישורים שונים.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם או מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. ההגדרה כוללת סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאוחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאוחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדינוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינו, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקה בתי המשפט. הבנק והחברות המאוחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2018](#).

סיכון מוניטין

סיכון מוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון של בעלי מניות ובעלי עניין שונים בקבוצת לאומי, זאת כתוצאה מהתנהגות, פעולה, או הימנעות מפעולה של הקבוצה, העובדים או מעורבים אחרים.

סיכון מוניטין מתייחס לתפישותיהם של בעלי המניות, בעלי העניין, הציבור, מעצבי דעת הקהל והתקשורת, בין אם מתבססות על עובדות ובין אם אחרת. סיכון המוניטין הינו דינאמי ומשתנה בין נושאים שונים ואוכלוסיות שונות.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סוג של סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטיזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושא אסטרטגי נוסף הינו הבנקאות הפתוחה.

ב-12 באפריל 2019 החלה לפעול מערכת נתוני האשראי. המערכת, שהוקמה על ידי בנק ישראל בליווי משרד האוצר ומשרד המשפטים, נועדה להביא להגברת התחרות בתחום האשראי הקמעונאי, הן בתוך המערכת הבנקאית והן מצד שחקנים חוץ בנקאיים. בפרט, המערכת נועדה לאפשר ללקוח לקבל אשראי בתנאים המיטביים האפשריים עבורו. המערכת עשויה להשפיע על התחרות בשוק האשראי הקמעונאי.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

סיכון הבנקאות הוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות הוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכנסה הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי - המדיניות הכלכלית בארה"ב, תהליכים חברתיים ופוליטיים באירופה ואי היציבות הגיאופוליטית במוקדי סכסוך בעולם, בין השאר לאור התגברות איומי הטרור. לאחרונה ישנם סיכונים העולים מההתפתחויות האפשריות בתחום הסחר העולמי, בדגש על קשרי הסחר בין ארה"ב לסין. אם המצב יחריף לכדי "מלחמת סחר" מתמשכת, עלולה להיות לכך השפעה שלילית על הצמיחה בעולם. כתוצאה, עלול להיפגע בעקיפין גם המשק הישראלי. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט **בביאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2018**.

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מהנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות. האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר, תוך הפעלת שיקול דעת ואשר הנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

הנושאים החשבונאיים הקריטיים העיקריים שצוינו בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2018 הינם כדלהלן: הפרשה להפסדי אשראי וסווג חובות בעייתיים, מכשירים נגזרים, ניירות ערך, התחייבויות לזכויות עובדים, התחייבויות בגין תביעות משפטיות, ומיסים על ההכנסה.

התחייבויות לזכויות עובדים

זכויות הפרישה והפנסיה בבנק נקבעות על פי סיווג תקופות ההעסקה השונות בבנק כאשר לעובדים שהחלו עבודתם בבנק מיום 1 בינואר 1999 קיימות הפקדות שוטפות לפיצויים ותגמולים ולגביהם לבנק אין חבות פנסיונית למעט השלמה לפיצויי פיטורין. לעובדים שהחלו את עבודתם בבנק לפני 1 בינואר 1999 הפורשים מעבודתם בבנק בגיל פרישה הזכות לבחור בקבלת פיצויי פרישה וכספי התגמולים או לקבל פנסיה מהבנק, הכל בהתאם ובכפוף להוראות ההסכמים השונים החלים על העובדים. הבנק מפקיד עבור עובדים אלה כספים לתגמולים ופיצויים בקופת גמל לתגמולים ופיצויים של עובדי הבנק אשר מנוהלת על ידי חברה מנהלת המוחזקת על ידי עמיתי הקופה (להלן - "עודה").

הסכומים של ההתחייבויות לפנסיה מחושבים על פי מודלים אקטואריים. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבות האקטוארית לזכויות עובדים, של הבנק לפנסיה נעשה על בסיס תשואות השוק בהתאם לחלופה שהבנק בחר מתוך החלופות שנקבעו על ידי בנק ישראל, לפיהם העקום מורכב מתשואות אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

כמו כן החישובים האקטואריים לוקחים בחשבון את תחזית עליית השכר הריאלית על סמך ניסיון העבר שמשנתה בהתאם לגיל העובד.

המודלים האקטואריים כוללים הנחות לגבי: תוחלת חיים, שיעורי נכות, שיעורי עזיבה, שיעורי עזיבה עם תנאים מועדפים, שיעור ניצול זכויות הפנסיה ושיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד'. על אף שהפרמטרים נקבעו בזירות ובמקצועיות ראויה, שינוי בכל אחד מהפרמטרים האקטואריים או בכמה מהם ו/או בשיעור ההיוון ו/או בשיעור עליית השכר יביא לשינוי בגובה ההתחייבויות של הבנק.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: www.magna.isa.gov.il.

ליום 30 ביוני 2019 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך 2,934 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, גידול של 1,171 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס ביתרת הקרן השלילית בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2018.

יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 30 ביוני 2019 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") גבוהה בכ-453 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות המפקח על הבנקים מחילות על תאגידיים בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-Sox Act. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחוות דעת ראי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הוראות המפקח קובעות:

- תאגידיים בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2019 מבצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של כל מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל הראשי, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל הראשי של הבנק, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

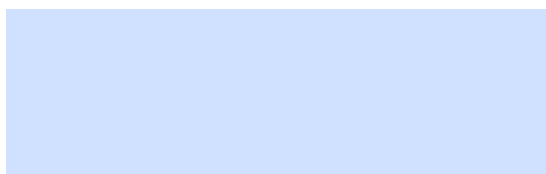
במהלך הרבעון שהסתיים ביום 30 ביוני 2019 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

דירקטוריון

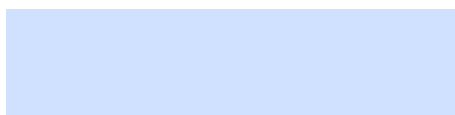
בתקופה ינואר-יוני 2019 התקיימו 22 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-43 ישיבות של ועדות הדירקטוריון.

בישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 13 באוגוסט 2019, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 30 ביוני 2019 ולתקופה שהסתיימה באותו תאריך.

דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובחו"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

ד"ר סאמר חאג' יחיא
יו"ר הדירקטוריון

רקפת רוסק-עמינח
מנהל כלכלי ראשי

13 באוגוסט 2019